

Анна Зубкова

Добрі казки

**Записано Анною Зубковою
За редакцією Володимира Антонова**

**Переклад з російської Катерини Остапущенко
Редактор українського тексту
Алла Пастух**

Ці казкові історії можуть допомогти уважним читачам та слухачам — як дорослим, так і дітям — поставити собі питання про те, що таке добро, як боротися зі злом, що таке справжні чари і чи є вони у нашому сучасному житті. А якщо питання постало, то людина — як доросла, так і ще маленька — нехай обов'язково шукатиме і знайде на нього відповідь!

Казки розповіли Ігор Висотін, Саркар та Єремія [3], а записала Анна Зубкова.

Книжка розрахована на всіх, хто бажає сам стати кращим і допомогти в цьому іншим.

Зміст

Казки дідуся Вані	4
Анютка і дідусь Ваня (передмова)	4
Казка про рибалку, рибку і підводне царство	6
Казка про те, кому потрібна шапка-невидимка .	13
Казка про останнє полювання	24
Казка про маленького чарівника	33
Казка про Мотреньку	61
Казка про справжнє диво	91

Казки дідуся Вані

Казки розповіли Ігор Висотін,
Саркар та Єремій

Анютка і дідусь Ваня (передмова)

Колись — комусь видасться, що було це дуже давно, а комусь — не так вже і давно, — в одному великому місті жила дівчинка. Її звали Анютка.

У неї були чудові і мама, і тато, і ще дві бабусі: мамина мама і татова мама. Уся ця велика і дружна сім'я жила у великій-превеликій квартирі, що в ті часи називалась комунальною. Це означало, що в цій самій квартирі, в інших кімнатах, проживали інші сім'ї. І на всі ці кімнати був один довгий-предовгий коридор.

Анютка була єдиною дитиною в тій квартирі. І всі її дуже любили, хоч між собою сусіди іноді сварились.

Анютка теж усіх любила. Вона дуже любила і своїх маму й тата, і обох бабусь! І сусідів вона теж любила і завжди перша ввічливо з ними віталася.

В одній з кімнат цієї великої квартири мешкали чоловік та дружина. Їх звали Іван Павлович та Килина Андріївна. Жили вони мирно і дружно: як то кажуть — в любові й злагоді. Вони були вже у

літах, їхні діти давно вирости і жили окремо від батьків у зовсім інших місцях.

У Анютки було дві бабусі, а от дідуся — жодного.

І так їй кортіло мати хоча б одного дідуся! Тож вона вибрала собі в дідусі Івана Павловича.

Якось вона прийшла до нього в гості і так і сказала, що просить дядю Ваню стати їй дідусем. А він і не роздумував довго — погодився!

Отоді й почалася неймовірна дружба між наймолодшою мешканкою квартири і найстаршим її мешканцем.

Анютка, хоча й була ще маленька, але, звичайно ж, розуміла, що дідусь Ваня — не посправжньому їй дідусь. Але від цього він був іще дивовижнішим дідусем! Бо справжні дідусі мають не тільки хвалити, але й строго виховувати своїх онучат, як це роблять і справжні бабусі. А дідусь Ваня був начебто трішки «чарівним»: він ніколи не гнівався на Анютку, але грався та розмовляв із нею як найкращий друг, тобто, завжди «на рівних».

А ще він розповідав їй казки, бувальщини й небилиці і дозволяв робити все, що вона попросить.

Втім, варто згадати, що вона ніколи не просила нічого поганого — оскільки була доброю та розумною дівчинкою.

... Зазвичай Анютка питалася бабусь чи батьків і, якщо їй дозволяли, — то йшла до дідуся Вані в гості.

Вона тихенько стукала в двері й промовляла:

— Можна?

— Хто там? — запитував дідусь Ваня.

— Це я...

— Ну, то заходь! — запрошував її дідусь Ваня. І Анютка радісно заходила!

Потім вона зазвичай «виступала». Наприклад, танцювала або розповідала вивчений віршик. Килина Андріївна й дідусь Ваня їй аплодували і завжди хвалили.

Після «виступу» Килина Андріївна пропонувала Анютці смаколики: пиріжки з грибами, готувати які вона була справжня майстриня, або чай з варенням. Потім вона тихо сідала на стілець із ручоділлям або йшла на кухню готувати їжу — і в розмови дідуся Вані з Анюткою ніколи не втручалась, якщо їй спеціально про це не просили.

Дідусь Ваня теж пив чай, і Анютка просила його розповісти щось цікавеньке.

Зазвичай він розпочинав свою історію з питання:

— Ну, що тобі сьогодні розповісти: казку чи бувальщину?

— А ти розкажи так, щоб трішки — бувальщини, а трішки — казки! — просила Анютка.

І дідусь Ваня починав оповідати.

... Ця дивовижна дружба розпочалася, коли Аня була ще зовсім маленькою дівчинкою. Вона росла, підростала — і дещо змінювались також і казки.

Казка про рибалку, рибку і підводне царство

Дідусь Ваня запитав:

— Хочеш, Анютко, я розповім тобі казку про рибалку та рибку?

— Ні, — відказала Анютка, — я цю казку добре знаю, це Пушкін її написав!

— А я розповім тобі зовсім нову історію, що сталася зі мною, коли я на свою останню риболовлю пішов.

— Тоді розповідай! — мовила Анютка і влаштувалася якнайзручніше.

— Так от, — почав дідусь Ваня:

Щоліта вирушаю я зі своєю Килиною не на берег синього моря, а на берег озера — великого-превеликого! Хатинка у нас там є маленька.

І треба відзначити, що живемо ми з Килиною разом вже усі тридцять літ і три роки, і жодної сварки між нами не було. Все у нас — ладком та мирком!

От якось встав я рано, ще вдосвіта. Зібрав свої снасті рибальські — і на риболовлю пішов.

Вийшов з дому — краса довкола! Від озера туман піднімається! Доріжка до озера під гору стелиться — ноги мов самі собою ідуть! Радісно на душі!

А тут і сонечко вже сходить! Все довкола промінням освітило, обігрівати й прикрашати природу почало!

Кожна росинка в світлі сонечка засяяла: як діамант або ж навіть ще ліпше!

А туман робив усе довкола — немов чарівним!

Підійшов я до берега, там човен у мене стоїть, ланцюжком причеплений, чекає на мене. Відімкнув я замок, весла в кочети встромив, відчалив...

Озеро в нас — велике-превелике! Як до мене в гості приїдеш — сама побачиш!

Вітерця ані найменшого нема! Туман — як пара зараз над моєю чашкою з чаєм — так і від плеся озера туманчик легенький підіймався.

Гладінь озерна — мов свічадо величезне!

І хмаринки, сонечком світанковим освітлені, у воді відбиваються.

А дно крізь воду прозору — на глибину велику видно.

Пливу помаленьку, милуюся!

Там, під човном, пісочок і камінці на дні. Як водорості ростуть — розгледіти можна. Зграйки дрібних рибок пропливають, сріблястими лусочками блищать.

Тут вже й пташки прокидатися стали. Над водою ластівки літають низько-низько, комашок своїм дитинчатам ловлять. Та й чайки — не високо ширяють, біля мого човна прилаштовуються.

От закинув я вудку. Сиджу та чекаю: хто ж на мій гачок сьогодні потрапить? Та не клює жодна рибка...

А я — і не засмучуюсь: бо так гарно, так тихо довкола!

Сидів я так, сидів — та й задрімав...

... Бачу: поплавок раптом застрибав і потону, волосінь напнула! Видно, рибина величезна на гачок потрапила — навіть човен за собою потягнула! Я обома руками вхопився за вудку ...

Отак ми і тягнемо: я — рибину на поверхню, вона мене — під воду! Хто кого!

І вийшло так, що рибина ця мене так сильно смикнула, що втратив я рівновагу, у воду шубовснув і на дно пішов, бо одіж на мені була важка: плащ брезентовий і високі чоботи гумові.

Ну от, думаю, і прийшов мені кінець: потону зараз! Раніше — я від усіх риб сильніший був і усіх їх з царства їхнього підводного витягав на поверхню, де вони дихати не могли і помирали. Виходить, тепер моя черга під водою загинути, де я дихати не можу...

Аж тут — і почалися дива!

Простісінько перед моїм обличчям опинилася та рибина, що я на гачок спіймав. Лишень тепер навпаки вийшло: це вона мене спіймала і на дно затигнула! Це був сом великий-превеликий! Я таких величезних ніколи не бачив!

Дивимося ми з ним один на одного. У мене очі від подиву широко розплющені — і в нього очі широко розплющені! У мене вуса — і в нього вуса! Тільки в нього в губі — мій гачок стирчить. Рук же, аби той гачок витягти, він не має. Кров у нього цибенить. І боляче йому.

Відтак мовить мені сом:

— Витягни гачок: мені ж боляче!

... Як він говорить, я не чую, а що говорить — те дивовижним чином розумію...

... Витяг я гачок обережно.

Чекаю, що далі буде.

А сом мені й каже:

— Хотів я знищити тебе, за те зло, що ти моєму риб'ячому царству чинив! Та бачу, що є в тобі ще доброта!

Саме тому — і живий ти поки що.

Так тому й бути, відпущу тебе тепер, якщо пообіцяєш ніколи більше не нищити риб — ні великих, ні малих!

Тут я йому й пообіцяв, бо дуже перейнявся я тим, як рибкам боляче від гачків рибальських і як

їм раніше строку, відпущеного природою, помирати не хочеться.

Ти ж бо знаєш, Анютко: коли я вже щось пообіцяв — то завжди точно виконую! Слову я своєму вірний! І нізащо його не порушу!

Певно, сом теж про мою вірність слову довідався, бо ми з ним ніби чули думки один одного — і так думками один одному й відповідали.

І говорить він мені:

— Згідно із нашим риб'ячим законом, за рішення твоє добре — здійсняться три твої бажання. Як забажаєш — так і буде!

Ну, з першим бажанням ясно: як не хочеш зостатись навіки в підводному царстві, то маєш ти побажати опинитись у своєму човні або на березі.

А ще два чарівних бажання — твої. Не витрать їх намарно!

Тут я подякував сомові і уявив, що опинився я вже у своєму човні, ніби нічого й не сталося. Сильно-сильно я це уявив!

І справді: опинивсь я у своєму човні, мов нічогісінько й не було.

* * *

— Ти, напевно, заснув — от сон тобі такий і наснився! — мовить Анютка.

А дідусь Ваня у відповідь:

— Так само і я подумав: заснув, певно, — ото й привидівся сон чудний. От тільки, вудки — ніде немає!

— Так ти її впустив уві сні!

— Я і так теж гадав! Почав шукати: чи не застрягла вона де у заростях очерету — та так і не знайшов.

— А одяга на тобі мокра була чи суха? — запитала Анютка.

— Одяга — суха виявилась. Але ж я себе в човні — у сухому одязі уявив. Бо в мокрому одязі незручно й холодно!

Отож і виходить, що перше диво здійснилося.

Я і сам не надто в це диво повірив: що на дні був, із сомом розмовляв...

Взяв я весла, гребу до берега.

Причалив, а сам думаю: «Як же мені до моєї Килини з порожніми руками повертатись? Із чого вона суп зварить?»

І подумалось мені, що от би зараз набрати білих грибів, та таких, щоб і на диво гарні були, і міцні, і великі, і смачні, і щоб — не менше десяти штук!

Не встиг я так подумати, аж бачу — неначе у прибережних чагарниках білий гриб стоїть.

Підійшов ближче — і справді!

Справді — мальований красень — великий і міцний! Ступив два кроки вперед — іще гриб!

Так вони ланцюжком уздовж берега й росли: усі десять, один більший від іншого! Пошукав іще — більше немає.

Скажеш — не диво? Втім, таких великих і гарних грибів я ще ніколи не знаходив!

Пішов додому задоволений: і суп надзвичайний вийде, і насмажити залишиться! Зрадіє моя Килина!

Іду та й гадаю: збіг це був — чи диво?

Міркую далі: «А що, як це насправді — диво? Яке тоді третє бажання загадати?»

Прийшов додому. Килині мої про все розповів.

... Поїли ми супу грибного і стали міркувати: що б нам таке ще загадати?

Думали-думали, а придумати не можемо.

Все у нас із нею, ніби, є. І хатинка недалеко від озера, і городик поруч. Хатинка, щоправда, маленька: одна кімнатка, де заледве вміщується ліжко наше, стіл, два стільця й пічечка. А втім, і клопоту з нашою хатинкою мало!

От і не можемо ми з нею вигадати: чого б такого забажати? Що є — і добре, а чого немає — того й не треба!

А тут до нас хлопчик сусідський — Петрик — зайшов.

Килина його супом грибним почала частувати! Жаліла вона Петрика і завжди його нагодувати намагалася. Бо хлопчина цей — ріс ніби сирота, хоч і при живих батьках. Та й хворів він сильно, і я з ним частенько їздив до міста по лікарях. От тільки вони говорили, що йому треба операцію за великі гроші робити. А у батьків його — і на їжу грошей вистачало не завжди, бо вони їх усі на горілку витрачали. Та й у нас із Килиною — лише пенсії наші маленькі. Хоч решту життя відкладай — не зібрати й малої частки тих грошей, що за таку операцію просять.

Отож, як Петрик пішов, ми з Килиною домовилися, що третє бажання хлопчику цьому віддамо: щоб він одужав! І побажали ми цього — з усієї сили!

— І що — вийшло? — запитала Анютка.

— Вийшло! Поїхав я з ним наступного разу до лікаря. А лікар і говорить: кращими стали аналізи, не потрібно операції робити! Треба лише продов-

жувати загартовувати й зміцнювати організм — і тоді хвороба остаточно мине!

... А я в той час якраз вчив Петрика загартовуватися: щоранку допомагав йому обливатися холодною водою з відра.

Отак! Тож — не обманув мене сом! І я його теж не обманув: відтоді рибок не ловлю і не їм! І тих рибок, що інші люди спіймали, — теж не купую. Бо якщо купувати — тоді виходить, що для мене тих рибок спіймали та вбили!

А ще гриби мені з тих пір завжди дивовижним чином трапляються. Навіть коли всі з лісу з порожніми кошиками повертаються, мій — повний!

— Хороша в тебе історія вийшла, дідусю!

А я от — казку про квітку-семицвітку знаю. Там дівчинка тільки останнє бажання правильне загадала. Ти ж — усі три хороші загадав!

— А ти б сама — що загадала, Анютко?

— Я подумаю — і тобі наступного разу скажу.

Казка про те, кому потрібна шапка-невидимка

Анютка дуже любила гратися із дідусем Ванею в хованки. Втім, гра у них була особлива, геть не така, як з іншими дітьми.

Кімната у дідуся Вані була маленька, там ніде було ховатися по-справжньому.

Було в ній велике ліжко, стіл, два стільця і диван із дивовижною назвою — атаманка.

Саме на цій атаманці Анютка й ховалася. Затуляла очі долоньками, лягала обличчям додолу і лежала — тихо-тихо!

А дідусь Ваня рахував до п'яти і починав шукати.

Торкався сукні Анютки й говорив:

— А це що? Певно, моя Килина тут свої речі порозкидала...

Потім довго обходив кімнату, наче перевіряючи, де ж тут Анютка могла сховатися?

І так воно у дідуся Вані цікаво виходило! Він вголос розповідав у подробицях, що і в шафі Анютки не знайшов, і під столом її катма... Анютка ж з усіх сил намагалася завчасу не розсміятися. І навіть дихала тихо-тихо...

Потім дідусь говорив:

— Здаюся!

Тут Анютка, променіючи від щастя, схоплювалася на атаманці:

— Та от же я!

... Анютка і справді відчувала себе невидимою — і це було так весело й чарівно! Ніби виникла у неї здатність зникати зі звичного, видимого усіма людьми світу і ставати прозорою, як повітря, — а потім з'являтися знов.

... Одного разу, як Анютка трохи піросла, після такої гри в хованки вона сказала:

— От було б чудово — і насправді так вміти: зникати — і з'являтися, коли захочеш!

— А навіщо тобі вміти так робити, Анютко? — запитав її дідусь Ваня.

... І стали вони міркувати: навіщо комусь може знадобитися бути невидимим?

Ну, не тільки ж для того, щоб із дітьми в хованки гратися і завжди вигравати! Завжди вигравати — від цього і знудитись можна!

І вийшло, що не надто й потрібно людині у сучасному світі вміння бути невидимкою.

Анютка навіть засмутилася...

І тоді дідусь Ваня запитав:

— А хочеш, я розповім тобі казку про шапку-невидимку?

— Дуже хочу! — із захватом вигукнула Анютка і влаштувалася зручніше на атаманці.

— Ну що ж, тоді — слухай! — посміхаючись у сиві вуса, мовив дідусь Ваня.

... І почав розповідати:

— Жила собі шапка-невидимка. Довго-довго вона жила, багатьом героям допомогла битви із драконами виграти, царівен із полону злих чаклунів звільнити й усілякі інші подвиги вчинити.

Та тільки змінилися часи.

Позникали богатирі та герої...

Опинилася шапка-невидимка в музеї старовинного побуту, лежить собі на вітрині під склом — і всі її «експонатом» називають, дивуються: яка гарна вишивка золотом, які візерунки вигадливі! А що вона чарівна — вже й не знає ніхто!

Нудно так шапці-невидимці жити! Не життя це зовсім: без діла лежати лежнем!

От вона й думає: як би їй життя своє таке одноманітне змінити?

А треба сказати, що, оскільки шапка була не звичайна, а чарівна, — то вмiла вона думати, як людина. Так-так! Стільки років вона на різних мудрих головах жила — що навчилася уму-розуму!

Аж тут якось вдерлися до музею злодії. Вкрали вони різні старовинні речі золоті, а заразом і шапку прихопили: можливо, її теж за великі

гроші продати вдасться, старовина, як-не-як, візерунки золотом вишиті!

І один злодій взяв та й надів шапку на голову, бо так багато награвував, що і в руках не втримає.

Зиркнув на себе у дзеркало — а його там немає...

Зметикував тоді, наскільки йому пощастило: це ж як зручно красти, коли тебе ніхто не бачить!

Почав він спритні грабунки один за одним здійснювати.

Та тільки шапці бридко це було!

«Раніше я героям і богатырям допомагала... А тепер — от до чого докотилася: до злодія в посіпаки потрапила! Вже краще у вітрині як у труні скляній лежати, ніж така ганьба!» — міркувала вона.

Від думок того злодія, на чийй голові їй щоночі тепер доводилося бувати, — нудило! Тож одного разу, коли він грабував у великій крамниці, постаралася шапка-невидимка: зачепилася вона за полицю — та й на підлогу впала.

А злодій цього не помітив — тож продовжує свою гріховну справу, ніби він — невидимий. Але для всіх тепер його вчинки стали очевидні!

Тут злодія і спіймали!

А шапку-невидимку заарештували разом із ним. Та тільки не знали про її якості чарівні...

... Лежить шапка-невидимка на столі в кабінеті у сищика — як речовий доказ...

А тут — осінь. В кабінеті — зимно. Ще й дме від вікна ...

Надів сищик шапку на голову — і тієї ж миті зник.

Сищик цей був не в тім'я битий. Миттю збагнув, яка користь від невидимості буде в його роботі.

Почав він злодіїв тепер дуже спритно ловити.

Спершу зраділа шапка-невидимка такій зміні у своїй долі: «Все ж — у добрій справі допомагаю! Хоча мій новий власник і не богатир, та справу корисну робить!»

... Але потім так вона змудилася за шахраями підглядати, що вирішила як-небудь змінити свою роботу.

Одного разу опинилася вона в лікарні, куди сищик прийшов свідка опитувати. Там йому халат білий видали, а шапку разом з іншим верхнім одягом звеліли в гардеробі залишити.

Отут шапка-невидимка і примудрилася з вішака впасти! До того ж, так вдало впала, що потрапила до одного з пакунків, котрі передавали хворим дітям від батьків. А сьогодні до цих дітей навіть батьків не пускали: був карантин.

Так вона в палаті у одного хлопчини між гостинців опинилася.

А він — через хворобу свою — їсти не хоче. Тож до пакунка і не зазирає навіть.

Лежить хлопчик і думає, як би йому сховатися? Бо зараз лікар прийде й укол болісний робитиме.

А шапка-невидимка будь-які думки легко розуміла. Бо думки в невидимому звичайним оком світі — існують! І шапка-невидимка на тому світі невидимому таки непогано зналася!

От і розуміє вона легко, про що хлопчик хворий думає. Так і кортить їй з пакунка вистрибнути: «От же — я! Надінь мене скоріш!»

І тут помітив хлопчик між апельсинів та яблук щось зовсім незвичайне. Витяг він шапку-невидимку, подивувався — і надів.

Лікар прийшов до палати, а хворого хлопчика ніде немає... Паніка здійнялася, по всій лікарні медсестри й санітари бігають, шукають...

А хлопчик спочатку зрадів, встав і коридорами лікарняними пішов: так він хотів додому повернутися, за мамою й татом скучив!

Втім, невдовзі йому від хвороби його стало зле, і він упав без сил. Тут вже шапка-невидимка постаралася з голови хлопчини скотитись — щоб його могли знайти якнайшвидше.

А сама думає: «Ото — якого лиха накоїла! І як же мені далі бути, щоб користь приносити? Поки що й гадки не маю!»...

А хлопчик шапки більше не надіває, лиш ласкаво розмовляє з нею, як із другом: про печалі свої розповідає, про образи на життя своє, таке нещасливе лікарняне, про страхи свої. А шапка мовчить, слухає. Та й собі міркує: «Як зарадити цій біді?»

Якось хлопчик попросив:

— Шапко, ти ж — чарівна! Чи можеш зробити так, щоб хвороба назавжди перестала мене бачити?

... Задумалась про це шапка-невидимка...

Почала вона спостерігати, як темна тінь у невидимому оком звичайної людини світі наближається до тіла хлопчика — і нападає на нього, до тіла вдирається! Тоді, власне, і стає йому зле...

Лиш того, як цю тінь вигнати — не знає вона...

А хлопчик, щоб йому не так самотньо і страшно було ночами, клав шапку під подушку.

І вона вирішила: «Аби розрадити свого нового друга — буду йому чарівні казкові сни показувати!»

У цих снах хлопчик був сильним, сміливим, здоровим, і різні цікаві пригоди з ним ставалися. У кожному такому сні він змагався зі злом — і перемагав, і рішення вірні, добрі приймав і виконував їх завжди. Ніколи не боявся, не плакав, а був схожий на тих богатирів, яким у давнину допомагала шапка-невидимка.

І після кожного такого сну прокидався хлопчик дедалі міцнішим і сповненим сил!

І чимскоріш хотів стати таким, яким бачив себе у снах! Тож почав старатися з усіх сил! Навіть уколи болісні тепер без страху терпів — щоб пошвидше одужати!

Поступово енергії темні взагалі зцезли з його тіла.

І коли тінь злісна в черговий раз прийшла, аби ще підсилити хворобу, — то зовсім не побачила хлопчика.

Вдалося-таки шапці-невидимці хворобу ту у хлопчика перемогти, що всі вважали невиліковною!

Подиву лікарів не було меж! І хлопчика невдовзі виписали з лікарні.

А він, перш ніж виписатися, шапку-невидимку хворій дівчинці з сусідньої палати віддав. І оповів їй, як йому ця шапка чарівна одужати допомогла.

Для дівчинки шапка теж стала вигадувати різні чарівні казки — щоб дівчинка в них себе здо-

ровою, сильною, красивою, доброю та ласкавою відчувала.

І від дівчинки — хвороба теж відступила, а потім і минула зовсім. Тому, що й дівчинка сама змінилася і дуже сильно постаралася одужати.

Так з того часу і почалися в тій лікарні зцілення чарівні.

Лікарі — дивуються! А діти — шапку одне одному передають!

Єдине тільки тепер шапку-невидимку засмучувало: що дуже мало вона встигає! Бо хворих дітей у лікарні — так багато!...

... І тут так вийшло, що один маленький хлопчик, у котрого шапка в той час під подушкою жила і сни йому чарівні показувала, розповів про неї лікареві.

Лікар — людина серйозна, в світ невидимий і чарівний не вірить. Але ж зцілення — факт!

Стали шапку різними приладами досліджувати, вивчати. Тканину на різні аналізи повідрізали, нитки золоті повисотували...

Лікар же цей — сам жоднісінького разу не надів її! Коли б надів, то, можливо, і вдалося б шапці нашепотіти йому про те, що вона за своє довге життя довідалася: що не лише тіло необхідно лікувати — але й душі допомогти треба хворобу здолати! Разом у них би краще виходило!...

Але ж ні...

Ет, як шапці-невидимці все це не подобалося! І так вже вона не молода була, а тут — і підкладку відпороли, і різними речовинами змочили!...

Вже ледь не розчарувалася вона в медицині, хоча розуміла, що без ліків і різних процедур — їй самій із хворобами дітей було б не впоратись.

Аж тут — знову пощастило! Віддав її лікар письменникові, що в тій лікарні лікувався.

Розповів йому лікар про історії зцілень, що з дітьми відбувалися, і каже:

— Ось тобі сюжет для казки, займися на дозвіллі!

... Ну, з письменником шапка міцно подружилася!

Вона йому казку розповість — а він її запише й усім дітям вранці читає!

Отак і стали вони жити!

... Лиш тільки, одних діток у лікарні зцілюють, а їм на зміну нових до лікарні привозять...

... От, одного разу прийшов до тієї лікарні клоун — юнак-волонтер — дітлахів потішити. Смішну виставу їм показував, розвеселити старався...

Тут шапка-невидимка і говорить письменникові:

— Віддай мене, будь ласка, клоунові!

— А як же я казки писатиму?

— Ти вже й без мене зможеш складати казки, що зцілюють! Ти ж зрозумів найголовніше: що не живуть хвороби там, де світло і любов у душах сяють! Невидимі та недосяжні для хвороб такі душі дуже швидко стають!

А я із цим юнаком — справжні дива робитиму! Треба ж і здоровим дітям допомогти, щоб вони не хворіли — ні тілами, ні душами! І — щоб з них виростали не грабіжники-зłodії, а справжні богатирі! Треба так зробити, щоб диво не казкове, а справжнє повернулося в життя людські! Оце — справа була б по мені!

А юнак цей — людина дуже підходяща! Не в змозі ж навіть найбільш чарівна-пречарівна шапка нічого путнього зробити без людини розумної! Тільки така людина і своє життя змінити здатна, й іншим в цьому допомогти!

Вийшов письменник у коридор, бачить — стоїть молодий клоун із цигаркою і мало не плаче! На обличчі — посмішка до вух гримом намальована, а очі — сумні-пресумні!

Мовить до нього письменник:

— Що, хочеш дітям допомогти, а як — не знаєш?

— Так, хотів би: шкода їх — до сліз!...

А ти знаєш, як їм допомогти?

— Дещо — таки знаю! От тільки цигарки палити — кидай, друже! Менше буде гидоти, якою діти дихають! Деякі ж від того і хворіють, що поруч із ними інші люди палять!

Молодий клоун викинув цигарку до урни...

— Ось — кинув!

— Назавжди?

— Назавжди! Кажі, як дітям допомогти можна?

— Ось тобі подарунок! Це — шапка-невидимка!

— Жартуєш?

— Ні!

Юнак зняв свою шапку з помпоном, надів шапку-невидимку — і тієї ж миті зник!

У дзеркалі відображалось лише тіло письменника...

— Привіт! — сказала шапка-невидимка новому другові.

Письменник підтвердив:

— Так, вона говорити з людьми вміє! І думки твої читати може! І тобі розумні поради даватиме! А головне — разом із тобою вона хоче вчитися, як людям краще допомагати!

Вона мене навчила, як казки чарівні писати. І тебе багато чому навчити обіцяла! Думаю, вона тобі знадобиться, щоб вистави чарівні показувати, вміння чарівні в людях відкривати!

* * *

Дідусь Ваня подивився уважно на свою маленьку слухачку і закінчив:

— Ну от, Анютко, на цьому — казці кінець. А що було далі — я не знаю.

... Анютка цього разу так заслухалася, що навіть жодного разу дідуся Ваню не перебивала. Лише тепер запитала:

— Дідусю, а про шапку-невидимку — це в тебе бувальщина чи небилиця?

— Трішки — бувальщина, трішки — небилиця. Мені цю історію той самий письменник-казкар розповів. Ми з ним познайомилися в тій лікарні. Ще він обіцяв, що книжку напише із казками шапки-невидимки.

А письменники-казкарі — вони більші від мене вигадники! Так що, ти вже сама виріши, де в цій казці вигадка, а де — правда!

Бо справжнє диво — не в тому, щоб невидимим бути за допомогою шапки-невидимки чи в повітрі літати на килимі-самольоті, а в тому, щоб дивовижні справи робити, які радість і користь людям приносять!

Казка про останнє полювання

Анютка, як завжди, зайшла до кімнати дідуся Вані, аби почути нову казку.

А на стіні в тій кімнаті висіла велика фотографія — портрет дідуся Вані молодим, на коні й у військовій формі.

Анютці дуже подобався цей портрет. На ньому дідусь Ваня був таким гарним! І кінь був йому під стать!

Дідусь Ваня і на старість лишився гарним: зросту високого, плечі широкі, руки сильні, вуса пухнасті сиві.

Анютка дуже любила розчісувати ці вуса маленьким гребінцем. А кінчики — на пальчики закручувала, коли дідусь Ваня їй це дозволяв.

Мріяли вони із дідусем Ванею, що куплять коників і разом кататимуться. Втім, поки що такі мрії не здійснювались. І тому Анютка влітку, катаючись на велосипеді, часто уявляла, що це — її вірний кінь! Навіть збираючись із татом їхати на велосипедах, вони говорили: «По конях!» Та й сідати на велосипед Анютка навчилася так, як на коня: «по-чоловічому», щоби потім швидко навчитися і на коня застрибувати!

... Але цього разу Анютка, подивившись на фотографію, запитала дідуся Ваню про інше:

— Скажи, дідусю, а ти на війні був?

— Був, Анютко. Тільки я тобі про це зараз не розповідатиму.

Війна дуже багато горя людям приносить! Це не казка, коли солдати верхи — проти танків скачуть, бо їм командири таке наказали...

Страшно це і погано, коли війна!... Тоді й людей, і коней, та й інших тварин калічать і вбивають... Стільки болю страшного буває під час війн!...

Навіть якщо за справедливість війна — в цьому теж немає радості! Краще тобі такого не бачити ніколи!

Тут Анютка замислилась і сказала:

— А ми з хлопцями влітку у війну гралися... У мене друзі — хлопчики. Їм подобається грати у війну. Ми вдавали, що стріляємо з пістолетів та рушниць іграшкових в уявних супротивників — і перемагали, звичайно. Цікаво було: ховатися, в засаді лежати не ворухнувшись...

Значить, це погано: стріляти, у війну гратися?

— Ти про це, Анютко, сама подумай і виріши: добре це — чи погано? І — чому?

— А пам'ятаєш, я обіцяла тобі сказати, яке чарівне бажання я б хотіла загадати?

— Пам'ятаю. І як? Придумала?

— Тоді в мене не виходило, а от зараз — придумала! Я б загадала, щоб війни ніколи не було! Здійсниться таке моє бажання?

— Хороше ти бажання придумала, Анютко! Тільки мені здається, що недостатньо тобі одній — таке бажання задумати. Щоб воно здійснилося — дуже багато людей те ж саме задумати повинні! Отоді — обов'язково здійсниться!

... Важливо, щоб кожен умів зрозуміти правильно: чим є добро, що чинити можна і потрібно, — а що приносить шкоду іншим, і тому це погано!

Як немає нікому жодної шкоди — то це можна робити. Якщо ж — ще й користь іншим від твоїх учинків, то це взагалі чудово!

Про це завжди міркувати корисно!

... Давай-но я тобі розповім, як я таке зрозумів про полювання, коли востаннє полювати пішов.

— А ти й мисливцем був?

— Був, Анютко, та ще яким!

Полювання — на війну трохи схоже. Тільки мисливці про це якось не думають зовсім, і я теж не думав. Мені й на думку не спадало, що стріляти в птахів і звірят — гріх!

Багато людей полює... І, начебто, з давніх-давен так заведено... — тому й не замислювався про це...

Подобалося мені на полювання ходити...

Це ж — яка приємність: заночувати в лісі біля багаття під відкритим небом, тишу нічну послухати, світанок зустріти!

Часто мисливці ховаються і довго-довго у засідці сидять, чатують, спостерігають за птахами і тваринами. Навіть спеціальні місця влаштовують, щоб підстерегти пташку або звіря.

Місце, яке мисливець спеціально готує, щоб його самого видно не було, а він — усе міг бачити, називається «засідока».

Цікаво в такому курені з гілок сидіти, пісень пташиних слухати, дивитися, як сонце сходить! Стільки краси у вранішньому лісі побачити можна!

Ти яких пташок знаєш, Анютко?

... Анютка замислилась і почала перераховувати:

— Горобці, голуби, ворони, шпаки, синички, снігурі, качки, лебеді...

— Певно, ще гусей знаєш?

— Про гусей я тільки у книжках читала і по телевізору їх бачила. А справжніх — не бачила.

— Є пташки, що поруч із людиною живуть. А я, поки мисливцем був, безліч птаства різного лісового побачив, і пісень їхніх прекрасних слухав: і глухарів, і вальдшнепів, і бекасів, і тетеруків.

... Ну от, відволіклися ми з тобою...

Полював я того разу на качок. Стіночка-заслінка в мене була з очеретин. Сиджу собі за нею, спостерігаю.

Бачу: селезень гарний пливе. Селезем — качиною самця називають. У нього на голівці пір'ячко темно-зелене, смарагдове, а на шийці — смужечка біленька. А самочки — усі пір'ячком коричневим укриті. Бо вони — маскуватися мусять, коли яєчка висиджують, а потім за пташенятами своїми доглядають.

... От — пливе цей селезень, лапками у воді перебирає, не бачить мене.

Залюбувався я на нього! Навіть завагався: може, не стріляти, пожаліти такого красеня?...

Ти б от — як вчинила? Пожаліла б?

— Так, я б пожаліла! — впевнено сказала Анютка.

— А я тоді подумав-подумав і вирішив, що це така слабкість мене від краси опанувала!

Мисливцем я був досвідченим — ніколи раніше такого зі мною не траплялося. Краса — красою, а справу свою — виконуй! Стільки дичини настріляв я за своє життя: і тетеруків, і куропаток, і зайців, і на кабанів полював, і на лосів! І що це я раптом так розчулився? Не розумію! Неподалік інші мисливці стріляють, не я — так інший мисли-

вещь цього селезня підстрелить! Сезон полювання вже ж розпочався...

Прицілювався знову, ось уже й на гачок спусковий ніби натиснув — аж тут щось нечуване відбулося! Хочеш — вір, а хочеш — не вір! Замість того, щоб дріб із рушниці вилетів, — я сам, як куля, вилетів — і в тілі того селезня опинився! Лапками перебираю, по воді пливу, а думаю — досі як людина...

А може, і качки думати вміють? Цього я не знаю...

Та хоч на качура і перетворився, а про те, що мисливцем був, — я пам'ятаю. І що з рушниці прицілювався — пам'ятаю.

Почав я чимскоріш відпливати в очерети — подалі від того місця.

Аж тут між очерету — човен. А в ньому інший мисливець на мене рушницю навів, цілиться... Я ще швидше лапками запрацював, залопотів крилами! І — злетів!

«Ну все, врятувався!» — думаю.

Я ж раніше, поки людиною був, літати не міг. А тут від захвату мені аж подих перехопило! Озеро все з височини видно, ліс навколо, від озера — чимала річка бере початок. Краса!

Вирішив я до річки летіти.

Та де там!

«Бах, бах!» — це в мене стріляють...

Злякався! Але ж не схватися: зусібч у мене ціляться!...

І — поцілили.

Біль — страшний в усьому тілі!... Зрозумів я, що це — кінець моєму життю прийшов... Почав я падати... І від болю того свідомість втратив...

... Однак, виявилося, що це — не кінець: несподівано відчув я себе у тілі тетерука. Сам увесь — у чорному пір'ї, а брови у мене — червоні, і на крилах та хвості є пір'ячко біленьке. Якщо хвіст розправити, як віяло, — то там якраз і буде це біле пір'ячко. Словом, мальованим красенем я себе відчув!

... Сиджу на верхівці берези, гілка під моїм тілом важким вгинається, розгойдується...

Роздививсь я довкола. Гарно! Світанок ледь-ледь починається, небо — рожеве від проміння сонячного, хоча сонечко не з'явилося ще з-поза лісу.

Тут мені співати захотілося! Та начебто — не солідно це: осінь все-таки, а не весна!

Тільки погода така, що співати — аж несила, як хочеться!

Вирішив, що, поки не бачить ніхто, злітаю я на тік та хоч трішечки поспіваю!

Тетеруки, Анютко, на току навесні танці свої танцюють і пісень співають.

Тік — це місце таке особливе, де навесні щоранку збираються тетеруки-самці. А самички — теж туди прилітають і з-за кущів на самців милуються, чоловіка кожна собі обирає.

Я за своє мисливське життя безліч разів бачив, як тетеруки токують. Майстрував я курінь спеціальний на току біля якого-небудь куща — щоб непомітним для тетеруків бути. Залазив туди ще затемна. І — сидів там тихо-тихо...

А довкола — тиша!

Тетеруки на свій тік прилітають рано, поки сонечко ще не зійшло, у темряві.

Сидиш так у курені — аж раптом — здіймаючи рейвах, безліч птахів разом прилітають, роздивляться — і давай бігати по току і підстрибувати, чуфיקати від натхнення! А потім починають співати так, що словами передати важко! І один поперед одним вони виходжують, хвости розпушують, навіть часом бійку один з одним здіймають, щоб показати самичкам, котрий із них найбільш хвацький!

Бачити-то я це багато разів бачив, а от сам — не співав так ніколи. А тут, у тілі тетерука, — мені так цього закортіло!...

І — заспівав! І по току побігав, хоча й недовго: осінь все ж таки...

А тут — їсти мені дуже захотілось.

Полетів я назад на берези, всівся на гілці, де сережок березових рясно.

Дзьобнув я таку сережку березову — сподобалось!

Ще дзьобнув — смакота! На горішки трохи схоже.

Ти, Анютко, коли в лісі гулятимеш або на лижах будеш кататися — можеш скуштувати таких сережок березових. Людині теж можна ними поласувати!

Та не встиг я до схочу наїстися смаколиків березових і життям тетерука сповна натішитись! Тут у мене інший мисливець прицілився і бабахнув... Злякався я, полетів геть ... Та де там?! Наздогнав мене наступний постріл того мисливця...

... Отут я в тілі тетерука помер, та неждано-негадано в тілі лося опинився...

Незвично! Рук немає, чотири ноги — і роги солідні такі!...

А поруч на галявині подружка моя, лосиха.
Красуня! Ноги стрункі, довгі, хутірце золотом від-
ливає!

От пішли ми з нею разом лісом гуляти.

То собі йдемо і скубаєм травичку, гілочки
молоді з листячком, а то притулимось одне до
одного, щоб показати, як ми одне одного кохаємо!

Аж тут — мисливці з собаками...

Бігли ми, бігли... Та тільки поранили мою по-
другу... А потім — і зовсім убили...

Я навіть бігти далі не став: нехай і мене
вб'ють або пси загризуть! Тому, що немає мені
щастя без моєї коханої!

Шкода мені її, лосиху мою, — аж до сліз!...

... І раптом пригадалось мені життя моє люд-
ське, дружина моя Килина: а раптом би і її хто
вбив — так само, ні за що?!...

... Тут я знову в тілі своєму людському опи-
нився. Сиджу в своїй засідоці, і селезень переді
мною плаває, ні про що лихе не підозрює...

А я ж бо на спусковий гачок рушниць своєї так
і не натиснув. Зрадів я цьому факту незмірно: що
не вистрілив! Розрядив рушницю чимскоріш — і
додому пішов!

Грибів, як завжди, назбирав по дорозі чимало.
Килина моя дивується:

— Що це ти: з полювання, а сам із грибами
прийшов?

... А я — ховаю посмішку у вусах. Ну як я їй
розповім, що, як лось лосиху свою кохав, — так і
я її, Килину свою, кохаю! І навіть, можливо, ще
дужче!

А відтак — більше з рушницею до лісу не піду
ніколи! У звірят і пташок більше не стрілятиму!

Потім вже — розповів і Килині про пригоди мої.

А вона супу наварила з грибів, картоплі, млинців напекла і говорить:

— Смачніше від такої їжі — і немає нічого! Так — ми з тобою і проживем: з городу та з лісових дарів!

... Отакі зі мною пригоди були, Анютко!

З тих пір і не стріляю ні в кого!

— Отже, стріляти і вбивати — це завжди погано?

— Завжди, краще б обійтися без цього! Лиш стається і так, Анютко, що інших хороших людей захищати потрібно, і доводиться їх від злодіїв боронити. І тоді — буває, що не вигадати іншого способу...

— А от у пташок, у звірят — можна ж ніколи не стріляти, а просто так ними любуватися! Хочеш, я попрошу тата — і він тобі фотоапарат подарує? У нього їх два!

— Дякую тобі, Анютко, за турботу! Та мені вже важко буде навчитися фотографувати. А ти от — вчися! Будеш пташок, звірят, красу природи фотографувати!

А про те, як жити і нікому не шкодити, — ти про це слушно стала думати!

І чинити старайся завжди по-доброму!

Якщо кожна людина про це з дитинства буде замислюватись, якщо в життя наміри свої добрі втілювати почне, — то, можливо, коли ти виростеш, вже ніде жодних воєн і не буде! Не будуть люди і тварин даремно вбивати! І всі будуть в мирі та щасті жити!

Казка про маленького чарівника

Казку розповів Саркар

«Я ще не чарівник, я тільки вчуся, та любов дозволяє нам творити справжні дива.»

Євген Шварц — зі сценарію
до фільму «Попелюшка»

*«Творити справжні дива здатне
тільки добре та любляче серце!»*

Саркар

В ті часи, про які піде мова, жінки ще ходили в довгих сукнях, а чоловіки — в сюртуках і фраках. Люди їздили кіньми, ледь-ледь почали винаходити перші автомобілі і ще не винайшли літаки.

І, як завжди, були серед людей багаті та бідні, розумні й не дуже, добрі й такі, що забули про доброту.

І от, у найзвичайнісіньких батьків народився незвичайний хлопчик. Він мав здатність творити дива. Лиш помітили це не відразу.

Його тато був чудовим дитячим лікарем, а його мама прекрасно грала на фортепіано і проводила уроки музики.

Вони дуже довго мріяли про власних дітей — і от, нарешті, це сталося!

Коли мама майбутнього маленького чарівника дізналася, що матиме дитя, — вона відчула себе найщасливішою жінкою на світі!

Таємнича м'яка півпосмішка не сходила тепер з її обличчя, роблячи його іще прекраснішим! Вона вся світилася м'яким незримим світлом щастя!

Коли ж маленький чарівник з'явився на світ — того ж дня він, як вважала мати, здійснив своє перше диво.

Річ у тім, що в неї не з'явилося молока.

Вона, звісно ж, чимскоріш попросила свого чоловіка шукати годувальницю або хоча б купити молока.

А тим часом, щоб малюк не плакав, вона приклала його до грудей.

І от, маленький чарівник почав ссати. Він ніжно торкався губами сосків — і молоко з'явилося!

Можливо, декотрі скажуть, що жодного дива в цьому немає: бо так часто буває у багатьох...

Навіть його тато, коли прибіг додому з пляшечкою грудного молока для новонародженого сина і з адресами кількох жінок, що погодилися стати годувальницями для малюка, мовив ласкаво до дружини:

— Я ж казав, що так дуже часто буває на початку! А ти переймалася, кохана!

Але мама маленького чарівника вірила в те, що це було справжнє диво!

Втім, вона ще не знала, що її син дійсно стане справжнім чарівником!

Батьки назвали хлопчика Даніелем. І всі зазвичай кликали його просто Деном.

Дива виходили в нього ніби самі по собі. Коли він хотів зробити щось хороше — це ставалося тієї ж миті. Лиш поки що це були дуже маленькі дива. І він сам не знав, як вони в нього виходять. Але Денові дуже подобалося їх робити!

Наприклад, мама розбила своє улюблене горнятко і зажурилася. Щоб вона не сумувала, маленький чарівник склав три шматочки, на які розкололося горнятко, — і вони з'єдналися так, що навіть тріщинок та слідів не залишилось!

Батьки довго дивувалися таким дріб'язковим дивам, які час від часу творив їхній синочок.

Йому вдавалися й інші різноманітні маленькі дива. Наприклад, в кишенях у його друзів могли з'явитися — дивовижним чином! — цукерки чи кольорові олівці, а намальований метелик міг стати справжнім і злетіти з аркуша паперу...

Як правило, маленькі діти, друзі Дена, сприймали такі дива як звичайнісінькі явища. А от дорослі... гадали, що це — фокуси, якими Ден завойовував авторитет однолітків.

Та оскільки всі дива були добрими, ніхто з дорослих на нього не сердився.

Поруч із Деном завжди було радісно!

Він — ніби сонячним світлом — осяював простір своєю любов'ю! Тим, хто був поруч із ним, завжди було дуже добре в його любові: і дітям, і дорослим, і навіть звірятам і пташкам. Квіти — ніби ставали ще гарніші! Птахи — починали співати весняних пісень навіть восени, і завжди довірливо сідали йому на долоні, коли він пригощав їх крихтами хліба! Котики та собачки підходили й лащилися біля його ніг, вони мліли від блаженства і були неймовірно щасливі, якщо він їх гладив!

Ден сам ніколи не плакав і не журився. А як поруч комусь було сумно — він завжди вмів розвеселити.

Якщо ж його друзі сварилися між собою, то він неодмінно мирив їх. Спочатку Денові не спадало на думку, що він відрізняється від однолітків.

Ну... можливо, він тільки трішки помічав це ... Наприклад, він дуже здивувався, коли збагнув, що не всі люди можуть легко розуміти, про що думають інші...

... Потім маленький чарівник зрозумів, що існує Великий Головний Чарівник, котрого люди ще іноді називають Богом. І маленькому чарівникові дуже захотілося стати хоч би трішки схожим на Нього.

Поступово Ден навчився завжди відчувати Його Присутність поруч із собою.

Якщо Ден дивився на небо — то бачив там добру Посмішку Великого Чарівника. Точніше буде сказати, що він її не бачив, але відчував, ніби Сам Великий Чудотворець посміхався йому усім небокраєм!

Сонячне світло — у сприйнятті Дена — завжди було сповнене Його Теплом, Ніжністю та Радістю.

А вночі зірки були ніби іскорками в Його величезних Очах. У них можна було розпізнавати казки про чудесні далекі світи...

І Погляд Великого Чарівника був завжди — такий ласкавий!

А ще Ден відчував Його Чарівні Руки. Вони — обіймали, підтримували, проймали тіло Дена, даруючи блаженство!

Ці Руки могли, до того ж, показувати, куди слід іти і що необхідно зробити.

І тепер, варто було Денові лиш подумати про Великого Чарівника — й одразу відчувалися Його Присутність і Любов!

Ден легко сприймав Поради й Настанови Великого Чарівника. Завдяки їм, він почав розуміти, що справжні дива покликані не лише дивувати й веселити, але що вони мають допомогти людям усвідомити дещо найважливіше в житті — і перемогти лихе в собі, навчитися чинити по-доброму.

І Ден почав намагатися допомагати людям довкола.

* * *

Один хлопчик, із тієї ж гімназії, що й Ден, тільки з наймолодшого класу, — сидів удома, покараний та замкнений батьками. Він мусив вивчити усі літери. Вони лежали перед ним, намальовані на картках. Але хлопчикові бридко було навіть дивитися на них!

Там, за вікном, — сяяло сонечко і грались його друзі! Проте... лиш він один з цілого класу ще не вивчив усіх літер! І йому поставили двійку! А багато хто з хлопчиків та дівчаток вже не лише літери знав, але й книжки навчився читати!

Ден попросив дозволу в батьків хлопчика допомогти йому — і вони дозволили: «Ти — найкращий учень у гімназії! І це так добре, що ти хочеш допомогти! Можливо, у тебе вийде. Бо він — за цілий навчальний рік навіть абетки не здолав!»

Коли Ден увійшов до кімнати покараного, той зустрів його із захопленням та подивом:

— Як тебе пустили до мене?

— Дуже легко! Я сказав, що допоможу тобі вивчити літери!

— Із цим упорається хіба що чарівник... Хотів би я, щоб сталося таке диво — і я зміг би вивчити ці бридкі літери й побігти надвір!

— Я тобі допоможу! Це — зовсім легко: навчитися читати! Літери — вони ж — чарівні і вміють творити дива!

Ден склав картки з літерами віялом, як карти, і запропонував:

— Обери будь-які три. І розклади їх.

... Трішки чарів... і обрані літери склались у слово «кіт». А в повітрі з'явилося сяюче зображення кота. Він був — немов живий! М'яко похитував пухнастим хвостом, потягався й нявчав!

Потім у такий самий спосіб хлопчики склали слово «пес». І веселий песик — застрибав і радісно загавкав!

Ненависне зазубрювання — змінилося веселою грою!

Ден пояснював, як літери, поставлені у різній послідовності, *вміють* складати слово чи навіть кілька слів, — і щоразу з'являлося чарівне рухоме зображення.

Того дня хлопчик вивчив усі літери й дізнався, які вони... чарівні! І йому стало дуже подобатись вчитися читати!

Відтоді, читаючи казки, він завжди бачив чарівні картинки, яких не бачили інші.

А як виріс, то став художником і малював картинки до казок і навіть до абетки — щоб усі діти полюбили читати!

* * *

Одного разу Ден побачив трьох братів, що стріляли з рогатки в молоду ворону. Вони вже пошкодили їй крильце. І вона тепер не могла від них полетіти, а тільки відстрибувала, долаючи біль...

Ден кинувся на допомогу і закрив собою пташину. Хлопці опустили рогатки.

— Що це ти заважаєш нам грати в полювання?! — обурився старший з братів.

— Ви пташці крило поранили! Їй же боляче! Невже ви не бачите?! Коли батько б'є вас ремнем — вам же теж боляче! І ви кричите і просите «не треба!».

А зараз вона теж страждає, тільки зовсім ні за що! Вона ж нічим не завинила перед вами!

— Ти звідки про нашого батька дізнався? Хто розп'ятав? — старший з братів стис кулаки, збираючись дати їм волю...

— Ти ж сам про це згадав. І Сем — теж! — Ден показав на молодшого з братів.

— Ти що, можеш знати, хто про що подумає? — забувши про гнів, здивувалися хлопці.

— Можу!

— Доведи!

— Подумайте: на що вам би хотілось, аби перетворилися ваші рогатки? І я відгадаю.

... За мить в руках у кожного хлопчика був льодяник на паличці, про який вони помріяли.

Вони так отетеріли від подиву, що не знали, що й сказати. А Ден посміхнувся і мовив:

— Це — дуже просто!

Коли ви зробите щось хороше — до вас прийде радість.

Якщо ж ви замислите або вчините щось лихе, то у ваших життях з'явиться місце для смутку та болю.

Не робіть більше рогаток, будь ласка!

Із цими словами Ден узяв пташку на руки і пішов додому. Ворона довірливо пригорнулася до нього.

Ден спробував зцілити її крило в той же спосіб, як знімав, проводячи долонями, головний біль своєї мами чи кого-небудь у гімназії. Втім... зцілити не вийшло. Біль минув, але крильце не відновилося.

— Певно, я ще багато-чого не знаю про цілительство... — сказав Ден. — Ми зараз підемо до мого тата, він — лікар. Ти — не бійся!

Скажи, а як ми будемо тебе називати?

— Краа-ра! — сказала ворона.

— Добре, Кларо! — посміхнувся Ден.

* * *

Тато Дена завжди був зайнятий своєю роботою, і в нього було дуже мало вільного часу. Коли він не відвідував хворих дітей, то вивчав книги про різні хвороби та способи їх лікування. Або ж — сам писав статті про ті методи, що відкрив у профілактиці та лікуванні дитячих недугів.

Ден намагався не турбувати його через дрібниці. Але він також знав, що тато завжди готовий допомогти й підтримати, коли це необхідно.

Він постукав до дверей кабінету.

— Заходь, синку!

— Тато, це — Клара! Вона потребує твоєї допомоги!

... Коли тато Дена закінчив перев'язку, Ден запитав:

— Можна, щоб Клара пожила у нас, доки не одужає?

— Я — не проти. Але треба ще й маминого дозволу запитати.

— Тат, маю до тебе ще прохання: батько Сема, Піта й Філа лупцює їх ременем — і дуже сильно... А вони від цього можуть стати боягузами й жорстокими до слабких. Ти міг би з ним поговорити?

— Он воно що... А я все не міг збагнути, коли їх лікував: як ці хлопці примудряються так один одного відлупцювати?...

Добре, я постараюся пояснити йому, якими наслідками може обернутися таке його «виховання».

— Дякую, тату! Піду знайомити Клару з мамою!

* * *

Мама Дена теж погодилася, щоб Клара оселилася в них удома.

... А Клара, навіть коли одужала, не захотіла покинути свою нову домівку.

Так молода ворона стала ще одним членом сім'ї. Дуже скоро вона навіть почала говорити слова людської мови.

Вона дуже допомагала Денові в його невеличких виступах, що він показував дітям та дорос-

лим тепер досить часто. Вона з насолодою витягала з капелюха записки з побажаннями, приносила Денові різні предмети, хизувалася своїм умінням вимовляти слова мовою людей у потрібний момент і багато іншого. Вона стала загальною улюбленицею!

... Одного дня сім'я, як і зазвичай, зібралася на сніданок. Клара завжди снідала разом з усіма.

Потім, поки Ден був у гімназії, вона мала вільний час для того, щоб політати містом, поспілкуватися з іншими птахами.

Її свободи ніхто не обмежував, але спілкування з Деном було для неї цікавішим від усього іншого! Клара ж бо так багато навчилася від нього! Так, вона була розумна й талановита! А ще — дуже любила вчитися!

Часом Клара, отримавши свою порцію сніданку і насолодившись нею, могла попросити ще шматочок. Вороняча звичка робити запаси їжі — поки що була в ній сильна.

Часом же Клара кудись відлітала з отриманим частуванням і, вочевидь, з кимось ділилася.

Цього разу вона попросила у мами Дена велику канапку з сиром.

— Навіщо тобі так багато? Ти ж розтовстіти можеш — і тобі буде важко літати! — ласкаво пожартувала мама, простягаючи канапку.

— Тре-ба! — впевнено сказала Клара людською мовою.

Потім, зручно примостивши канапку в дзьобі, вона вилетіла в розчинене вікно.

Хвилин через десять Клара повернулася і попросила ще.

Цього разу здивувався вже й Ден. Він вирішив, що перед заняттями в гімназії встигне дізнатися, що ж це за така важлива справа у Клари.

Він поклав до своєї шкільної сумки пакунок із їжею, дбайливо зібраний мамою для обіду, і сказав, що хоче прогулятися до уроків.

Клара вже чекала на нього на гілці дерева над ґанком.

* * *

Клара летіла попереду і показувала шлях.

Незабаром вони опинилися поруч із покинутим складом з проваленим у багатьох місцях дахом.

Коли Ден увійшов, то побачив хлопчика приблизно одного з ним віку. Хлопчик спочатку злякався, та побачивши Клару, запитав:

— Це твоя ручна ворона?

— Так! Її звати Клара, а мене — Даніель, але всі зазвичай називають мене просто Деном.

— А мене звати Том. Знаєш, вона мені сьогодні дві канапки з сиром принесла! Я з нею хотів поділитись, а вона відмовилася. От я і зрозумів, що вона — ручна. Ти її як дресируєш?

— Вона — дуже розумна, сама всього вчиться! А мої прохання — вона виконувати любить!

— Так, карррр! Кла-ра сама!

— Ух-ти! Навіть говорити вміє!

... Даніель віддав Томові свій пакунок із їжею і обіцяв зайти після уроків.

... Вже майже ввечері Том розповів Денові свою історію:

Він був повним сиротою і жив у притулку. А два тижні тому він звідти втік і більше ні за що не

хоче туди повертатися. Тому що новий директор притулку виявився дуже сердитим — і життя там стало нестерпним.

Він оповів, як спочатку радів отриманій свободі. Бо ж він оселився в цьому підвалі покинутого складу і влаштував тут своє власне житло!

Він з гордістю показав стіл, шафу і ліжко, змайстровані зі старих ящиків.

Але... красти чи просити милостиню йому не подобалося, тим більше, його могли знайти і знову запроторити до притулку. А саме цього Том якраз найбільше й боявся!

... Ден став приходити до Тома щодня після уроків.

Хлопчики швидко подружились, і Ден запропонував Томові оселитись у них вдома:

— Я гадаю, що мама й тато погодяться.

— Все ж, ти їх спочатку запитай: не хочу бути зайвим!...

... Ден пообіцяв поговорити з батьками. Та все сталося інакше...

* * *

... Була рання весна. Темна холодна вода під мостом несла крижини...

На мосту самотньо стояла жінка.

Ден одразу збагнув, що за думки були в неї. Вона почувалася нещасливою, нікому не потрібною — і хотіла закінчити це своє життя, кинувшись у річку.

Ден поспішив до неї й тихенько торкнувся її руки.

Вона здригнулася, бо вже розпрощалась із усім, що було тут, у цьому світі.

«Це — янгол Господній мене зупинив!» — подумала вона.

Очі цього незнайомого хлопчика так сяяли, ніби з них лилося світло...

— Чого тобі, хлопчику?

— Мені треба сказати Вам дуже важливі слова. Точніше — попросити про допомогу!

— Тобі потрібна моя допомога?

— Так. Точніше, не зовсім мені, а моєму другу! Ходімо зі мною, пані, по дорозі я Вам усе розповім!

Ден узяв незнайомку за руку. Від цього дотику — таке тепло потекло по її руці!... І здалось їй, що це тепло влилося прямисінько в серце...

Вона мало не заплакала від щастя, яке її огорнуло, — після пережитих хвилин цілковитого розпачу...

Ден намагався вдавати, що не помічає її хвилювання і тільки ще міцніше стискав долонькою її руку. Він став розповідати про Тома:

— Розумієте, пані, він — сирота. Жив у притулку. А тепер він утік звідти. І не хоче повертатися: йому там було дуже погано! Том захотів назавжди втекти з того сірого світу, де він — самотній, нещасливий і нікому не потрібний, нікому не любий. Він сказав мені, що хоче втекти далеко-далеко, лиш не знає, куди саме...

— Я теж хотіла втекти...

— Так, пані, саме тому Ви — здатні його зрозуміти! А можливо, Ви зможете його полюбити! А він — полюбить Вас!

Ви можете зробити світ для нього сповненим щастям! А, роблячи це для нього, — і сама станете щасливою!

Тому що, саме там, де зимно, є сенс розпалити вогонь — і стане тепло! І там, де немає доброти й любові, — слід почати робити добро і дарувати любов!

Ви ж розумієте, пані?

— Так. Але що, як у мене не вийде? Що, як я йому не сподобаюсь?

— Хоча б спробуємо!

Вам же зараз — краще, ніж було зовсім недавно на мосту! Правда?

... Вони прийшли до підвалу, де жив Том.

— Зачекайте хвильку тут. Я маю його попередити, — промовив Ден і пішов усередину.

— Послухай, Томе, є одна жінка, я зустрів її на мосту. Вона така ж самотня, як і ти. Вона теж хотіла піти..., розумієш? Навіть назовсім хотіла піти звідси, вона хотіла померти... Ти міг би допомогти їй! Мої батьки погодилися взяти тебе до нас, але ти потрібніший цій жінці: їй дуже потрібен син!

— Вона — бідна, хворіє? Так я можу працювати! В притулку нас навчили... Я дбатиму про неї!

Ці слова почула жінка, якій чекати далі було вже не сила. Вона промовила кризь сльози:

— Я теж дбатиму про тебе, мій хлопчику! Я постараюся бути хорошою мамою! У мене великий дім...

Ти мені вибачиш, як щось не виходитиме в мене так, як ти хочеш?

* * *

Того дня Ден був особливо щасливий від того, що вдалося зробити! І Головний Чарівник заговорив із ним:

— Ти — молодець, Мій хлопчику! Ти зрозумів сьогодні дещо дуже важливе! Ти можеш допомагати душам віднаходити щастя, любов та мудрість — поєднуючи їх так, щоб вони самі починали творити добро одне для одного!

Душі — від такого поєднання в емоціях любові — віднаходять щастя!

А найголовніше диво відбудуватиметься, коли ти зможеш поєднувати їх зі Мною!

Людина, що любить Бога і починає відчувати Мою взаємну Любов, пізнає найвище щастя, і воно — прекрасніше від багатьох чудес!

... Коли Ден повернувся додому, мама запитала із подивом:

— А де ж Том? Я вже й кімнату для нього приготувала. І стіл накрила до обіду...

Ден розповів, як усе вийшло. Мама Дена промовила:

— Я радію, що все так добре для нього склалося! Тільки мені трохи сумно — що я не змогла допомогти...

А ти — став таким дорослим, синку!

— Я от про що подумав, мамо: в тому притулку ще багато дітей і живеться їм не надто добре. Ми не зможемо взяти їх усіх до себе. Але от якби ти стала навчати там музики й співу, — то можна було б згодом влаштувати в місті концерти. І тоді багато хто з дітей знайшов би своїх прийомних батьків!

— Але ж як ти добре придумав, Даніелю!

... Мама Даніеля так і зробила. І невдовзі багато що змінилося в тому притулку. Навіть директор, захоплений новою вчителькою, подобішав. А на музичних виступах траплялися ті самі чарівні зустрічі, про які мріяв Ден.

* * *

Одного дня тато покликав Дена до свого кабінету для важливої розмови:

— Маю до тебе прохання, синку. До нашого міста переїхала сім'я із хворою дівчинкою.

Після нещасного випадку чотири роки тому вона зовсім не може ходити. Є можливість зробити складну операцію, але дівчинка така слабка, що не перенесе її.

Я поки що не знаю, як їй допомогти... Сумнішої пацієнтки у мене ще ніколи не було...

Якби ти з нею подружився, то, можливо, і моє лікування стало б успішнішим...

— У неї немає ніг?

— Є, але вона їх геть не відчуває і не може ними ворушити.

Була травма хребта... Втім, це — вже медицина... А от якби ти з нею подружився і навчив її хоча б трішечки радіти... Її звати Еліза. Вона любить читати книжки з картинками.

Наступного дня Ден вибрав свою найгарнішу книжку казок з картинками — і пішов у гості.

Було літо, стояла чудова погода.

Ден подзвонив у браму оточеного глухим цегляним муром дому. Йому відчинив брамник і, дізнавшись про мету візиту маленького відвідувача, провів його через сад із високими деревами й

ошатними квітниками — до великого красивого дому.

Назустріч вийшла господиня, мама Елізи.

— Мене звати Даніель. Я — син дитячого лікаря, котрий лікує Вашу дочку Елізу. Я прийшов із нею погратися! — відрекомендувався Ден.

— Дуже приємно, Даніелю! Але, на жаль, ми нікого до неї не пускаємо. Вона дуже чутлива дівчинка і дуже тяжко хвора. Після того, як побачить здорових діток, — вона іноді кілька днів поспіль плаче або мовчить... Ми намагаємось оберігати її від таких потрясінь.

Навіть за іграшками чи сукнями вона ні за що не хоче вибратися до міста у спеціальному візку на колесах. Вона соромиться, що не така, як усі інші діти, і не може так само бігати й гратися.

Ми тому сюди й переїхали, купили цей дім із садом. Та навіть у саду, де її ніхто не може бачити, Еліза рідко хоче погуляти.

Ми просто відчиняємо вікна, щоб вона хоч подихала свіжим повітрям і помилувалася цими прекрасними деревами.

— Ну тоді — подаруйте їй цю книжку! — Ден простяг свій подарунок.

— Дякую! Еліза дуже зрадіє! Вона любить читати! І малюнки — такі розкішні! Ти — дуже добрий хлопчик! Може, хочеш чаю з тістечками?

— Ні, дякую! До побачення!

... Брамник провів Дена до залізних воріт, які зачинилися за ним із гучним і неприємним звуком...

Цілий вечір Ден роздумував, як бути далі:

«Цей красивий дім — ніби в'язниця... Але що ж мені робити і як допомогти Елізі, коли мене до

неї навіть не пускають? А що б я сам робив, якби зовсім не міг ходити?»

Цілісінький вечір Ден намагався придумати вихід із цієї ситуації.

Аж раптом у розчинене вікно його кімнати влетіла Клара. Вона покружляла по кімнаті Дена і всілася напроти хлопчика, хитро й загадково на нього поглядаючи.

«А чом би мені не спробувати навчитися літати?» — милуючись Кларою, подумав Ден.

Клара настовбурчила пір'ячко на шиї та голові, зворушливо схилила голівку й вагомо промовила: «Прррекрррасно! Каррррр!»

— Підтримуєш? — посміхнувся Ден.

... Перші спроби Дена злетіти так, як це робила Клара, були безуспішні.

Але в ньому збереглася впевненість, що він може навчитися літати.

... Цілу ніч Денові снилося, як він літає. Уві сні це було так просто: певне зусилля — і невагоме тіло вже у повітрі! Навіть не треба махати руками! А всього лише *намір* злетіти, пришвидшитись, повернути — і все виходить!

Ден прокинувся ще до світанку і зумів наяву повторити все те, що йому наснилося. Він — зміг літати! Оце було відкриття! Виявилось, що це — так просто!

* * *

Вранці Ден і Клара вирушили до дому, де мешкала Еліза. Ден ішов пішки, щоб не бентежити перехожих, але відчуття радості від польоту переповнювало його. А Клара летіла, то випереджаючи, то повертаючись назад.

Коли вони опинилися біля дому, Ден сказав:
— Нам потрібно дізнатися, де кімната Елізи.

... Клара облетіла весь дім, зазираючи до вікон, і вмостилася на підвіконні одного розчиненого вікна. Неголосним і ласкавим гортанним окликом вона сповістила Дена, що — знайшла!

... Еліза напівлежала в постелі з розкритою книжкою в руках. Це була та сама книжка, що їй учора принесла мама.

Книжка була дуже гарна, і казки в ній — такі добрі та чарівні, що Еліза забула про все, занурившись у світ казкових героїв.

Як же добре було там! Там — усі труднощі можна було подолати! Й усі пригоди героїв закінчувалися щасливо!

Та от Еліза перегорнула останню сторінку. Книжка скінчилася... «От би назавжди залишитися в тому чарівному світі!» — подумала Еліза. Цієї миті на підвіконня відчиненого вікна сіла ворона й промовила до когось назовні: «Каааар!»

Потім вона повернулася до Елізи й теж сказала: «Кар-кар! Клар-ра!» Так вона привіталася і відрекомендувалася.

«Оце — диво!» — подумала Еліза.

Дива ж тривали: слідом за Кларою на підвіконні з'явився хлопчик, піднявшись туди по повітря.

— Доброго дня, Елізо! Мене звати Ден, я — син лікаря. А це — моя подруга Клара, — він показав на ворону. — Чи можна увійти?

— Ви вже увійшли... — розгублено промовила Еліза і навіть щипнула себе за руку, щоб упевнитись, що не спить.

Потім, згадавши про ввічливість, додала:

— Це Ви мені подарували книжку? Дуже цікава! Дякую!

... Ден весело вмовстився на підвіконні:

— Можна ми будемо тепер «на ти» і станемо друзями?

— Але я — не така, як усі діти... Я — хвора... Я не можу ходити... Тобі буде нецікаво...

— Я — теж не такий, як усі діти! Я — чарівник, хоч іще не дуже багато вмю. Але, думаю, ми зможемо подружитися!

— А ти можеш мене вилікувати?

— Не знаю. Лікувати — це у мене поки що не дуже виходить. Але я хочу спробувати. І ще — мій тато теж дуже хоче тебе вилікувати!

Тільки от, ані він, ані я — не зможемо цього зробити без твоєї допомоги і без допомоги Найголовнішого Чарівника.

— А Найголовніший Чарівник — Хто Він?

— Бог, Котрий усе тут створив: і нас із тобою, і дерева, і моря, і квіти, і гори, і сонце, і зірки — все-все!

— Так, я щодня молюся... Втім, це не допомагає... Він не чує, напевно... Або ж... я не заслуговую на Його відповідь...

— Цього не може бути! Він — усе чує та розуміє! Він — відповідає усім! Це нам потрібно вчитися розуміти Його відповіді!

Хіба ти не знаєш, Елізо, що Він — Найголовніший Чудотворець?

Хіба ти ніколи не відчувала Його Погляду, Дотику Його Чарівних Рук?

Невже ти ніколи не відчувала Його Подиху, який овіває прохолодою у спеку чи зігріває теплом у холоднечу?

Невже ти ніколи не відчувала Його Батьківської Турботи?

Він може насварити за помилки й допомогти зрозуміти, як їх виправити! І в Нього можна вчитися — завжди й усього!

А у разі небезпеки чи біди Він завжди стоїть просто у тебе за спиною і говорить: «Нічого не бійся! Я — з тобою!»

Невже ти цього ніколи не відчувала?

— Ні, ніколи... — печально і дещо сердито буркнула Еліза... І раптом — її огорнула Хвиля Світла!

— Ой!... Я згадала!... Я бачила Його, коли... Словом, тоді, коли все це зі мною сталося... Він сказав, що мої батьки помруть від горя, якщо я не повернуся до життя в тілі. Він щось іще сказав, але я не змогла потім згадати, що саме!

Виходить, те, що ти сказав, — правда! Як чудово! Як же я могла це забути?!

А ти... Які дива ти ще вмієш робити?

— Я тільки вчуся у Нього. Поки що.

— Ти — вчишся у Бога? Ти можеш говорити з Богом? Ти можеш Його попросити — і він тебе почує, тобі відповідь?

— Звичайно! І ти це можеш!

Ми ж усі — Його діти! І Він наділив нас дивовижними можливостями! Ми можемо навчитися ними користуватись! І ще — ми можемо допомагати одне одному вчитися!

— Я — нікому нічим допомогти не зможу... І мені — теж ніхто не може...

— Але ти — вже допомогла мені! Ти навчила мене літати!

— Я?! Літати?!

— Так! Я вчора увесь вечір думав, як би я жив, якби не міг ходити. І от, навчився — завдяки тобі та Кларі!

— Покажи!

... Ден завис над підлогою кімнати. Потім пролетів трішки й зупинився поруч із ліжком Елізи.

— А мені — можна так?

— Давай спробуємо!

... Але Елізі не вдалося злетіти, хоча вона цього дуже хотіла...

— Ніколи нічого мені не вдається, — сумно зітхнула вона.

— Не можна так говорити! Ти гадаєш, що мені все завжди відразу вдається? Ми тут — якраз для того, аби вчитися!

... Клара підлетіла, вместилася на бильці ліжка і приєдналась до бесіди: «Кар-кар, кар-кар, кар-кар, рра-аз, рра-аз, і ще рра-аз!...»

— Вона щось мені сказала?

— Так, вона пояснила, що ми вчимося усього поступово. Навіть пташиним дітям доводиться саме вчитися літати, хоча вони й мають крила.

— А можна я її погладжу? — запитала Еліза.

— Кааарррр! — промуркотіла Клара, підлетівши поближче до Елізи і дозволяючи дівчинці погладити їй горлечко.

* * *

Тепер Ден майже щодня приходив до Елізи. Її батьки, котрим вона розповіла про Дена, бачили, як перемінилася дочка, тож вельми раділи їхній дружбі.

Одного разу Ден сказав:

— Елізо, я так стараюся придумати, як тебе вилікувати... Але... Дуже багато в цьому залежить від тебе самої!

Я знаю, що маю навчити тебе світити й посміхатися духовним серцем. Коли в серці розквітає, як чарівна квітка, любов — тоді Бог оселяється і радіє у ньому.

Він — посміхається з такого серця іншим істотам!

Тоді й ти посміхаєшся і радієш — разом із Ним! Бо ти починаєш жити — в серці своєму — разом із Ним!

Це — дивовижне відчуття, коли ти і Бог — разом! Давай спробуємо:

Уявімо, що в кожного з нас у грудях сяє маленьке сонечко. І його промені можуть торкатися всього — ніжно-ніжно!...

— Як у тебе?

— Чудово, що ти вмієш це бачити! Значить, у тебе вийде!

... І справді, Еліза змогла відчутти любов і тепло цього сонечка всередині себе — і її заповнила Хвиля Його Щастя і Радості.

— Як чудово!

— А тепер спробуй освітити так усіх довкола: посвіти на Клару, на мене, на маму, на тата.

— Але ж тут немає мами й тата!

— Це — неважливо: промені такого сонечка шлють любов на будь-яку відстань!

... Еліза стала пробувати — і в неї вийшло!

— Я нещодавно зрозумів, що, скільки б я не робив чудес для інших, справжні дива починаються лише тоді, коли кожен розкриває цю здатність *дарувати любов* — у собі.

Це — як отримувати і дарувати подарунки. Отримувати подарунки приємно, але ж дарувати подарунки — ще приємніше!

— А я нікому не дарую подарунків уже дуже давно...

— Ми повинні це виправити! Ось, що я придумав: давай відсвяткуємо твій день народження! Ти даруватимеш подарунки своїм гостям, посміхатимешся і світитимеш усім — сонечком зі свого духовного серця!

А ці твої іграшки — їх же можна роздарувати?

— Але ж день народження у мене вже був три місяці тому...

— То був не справжній день народження! То був просто звичайний день десять років відтоді, як ти з'явилася на світ у цьому тілі!

А ми влаштуємо справжнє свято на честь того, що ти повернулася до життя, до радості!

Ти будеш дарувати подарунки й робити щасливими — інших!

— Чудово! Я згодна! Але кого ж ми покличем у гості? Я тут нікого не знаю, крім тебе!

— Ми покличемо дітей з бідних родин, у яких вже дуже давно не було свят. Ти ж готова подарувати їм свої іграшки? Тобі не буде шкода їх віддати?

— Так!

— От і чудесно!

Я поговорю з твоїми батьками, і ти — теж! Ми все організуємо!

* * *

Ден не став зволікати з розмовою і того ж дня звернувся до батьків Елізи:

— Ви б могли на цьому святі подарувати Елізі коня? Справжнього!

Я навчу Елізу їздити верхи! Я сидітиму позаду неї і буду її підтримувати! Я буду дуже обережний — і вона зможе так багато всього цікавого побачити, дізнатися!

... Батьків здивувала така пропозиція:

— Ні, це дуже небезпечно, Даніелю!... А що, як це нашкодить при її хворобі?

— Це допоможе її вилікувати! Ви можете запитати про це мого тата!

— Ну добре, ми подумаємо!

— Тільки не кажіть їй наперед: нехай це буде сюрприз! — попросив Ден так, ніби вони вже погодилися.

Батьки Елізи вагалися недовго. За час дружби з Деном їхня дочка так змінилася, що вони наважилися ризикнути.

Вони запитали лікаря, батька Дена, — і той підтвердив, що це має піти дівчинці на користь.

... І от свято почалося.

Спершу запрошені на свято діти дещо соромилися незнайомої обстановки і того, що Еліза не може ходити.

Але Ден швидко усіх розвеселив, показуючи чарівні фокуси, відгадуючи бажання і слова, що задумували діти. А Клара так старанно йому допомагала, що від незручності й збентеження у дітях невдовзі не лишилося й сліду.

Потім був чай із тортом і тістечками.

Після чого Еліза запропонувала всім вибрати собі у подарунок іграшку, яка найбільше сподобалась.

Втім, одна дівчинка вибрала не ляльку, а книжку: ту, що подарував Елізі Ден.

— Можна мені це?

... Еліза трішки завагалась: ця книжка була їй такою дорогою! Та потім вона розквітла ніжною сердечною посмішкою і промовила:

— Звісно! Бери!

— Цей подарунок вийшов у тебе — найкращим! — шепнув на вухо Елізі Ден.

Потім батько Елізи підхопив дочку на руки, і всі рушили до саду. Там уже чекав білий коник — подарунок Елізі.

Всі по черзі каталися на його спині.

Ден вів коника за вуздечку, а дітлахи — так раділи!

А найбільше від усіх раділа Еліза — тепер вона зможе всюди гуляти разом із Деном!

Увечері її батьки стояли обійнявшись. Мама Елізи змахувала з очей сльози щастя. Вони вже чотири роки не бачили своєї дочки такою щасливою!

* * *

З того дня життя Елізи дуже сильно змінилось. Ден вчив її їздити верхи.

З кожним разом вони від'їжджали все далі. Вони сиділи на коні удвох: Еліза — попереду, а Ден ззаду ледь притримував.

Еліза побачила і ліс, і річку, і два озера, що були недалеко від міста.

Вона зміцніла, засмагла, навчилася радіти сонячним променям і пташиним трелям, красі ранку та спокою вечора.

Батько Дена домовився про операцію для дівчинки. Її здоров'я відчутно поліпшилось, і тепер все мало пройти добре.

... Напередодні від'їзду до клініки на операцію Ден та Еліза вирушили на прогулянку.

Клара, як завжди, супроводжувала дітей і летіла попереду.

Вони виїхали на галявину, де квітли ромашки та дзвіночки.

— Зірви мені таких квітів! — попросила Еліза.

— Ні, Елізо! У кожного з них — лиш одна ніжка, що поєднує з життєдайним корінцем. І я не хочу зривати їх: бо тоді їм доведеться помирати...

... Еліза почервоніла від сорому:

— Я не подумала про це... Пробач мені! Я бачила й читала, як дарують квіти, і думала, що це — добре...

— Так, багато хто так думає... Але ж для того, щоб подарувати, — їх не потрібно зривати!

На жаль, коли люди здорові, заможні і в них самих у житті все благополучно, — вони перестають відчувати біди інших, перестають сприймати біль інших істот...

Вони кидають жебракам маленьку мідну монетку дорогою до церкви — і гадають, що зробили цим добру справу...

І живуть собі далі, не замислюючись, що добро, яке кожна людина може привнести у світ, — набагато більше від тієї мідної монетки!

Елізо, ти ж ніколи не будеш такою, коли виждаєш і всі біди й труднощі залишаться далеко-далеко позаду в минулому? Правда ж?

— Я постараюся, Дене!

Послухай, мені наснилося сьогодні, що ми з тобою літаємо... Можливо, це — тому, що я помру під час операції?

— Як ти можеш так говорити? Ти ж уже навчилася бути сміливою! Давай руку! Зараз ми полетимо разом!

... І Денові — вдалося! Йому вистачило сил, щоб вони змогли піднятися удвох! Вони злетіли й ширяли над проліском, над деревами, над озером...

... Потім вони повільно поверталися додому, усвідомлюючи, що Великий Чарівник, Який подарував їм диво цього дня, — завжди поруч! І — що разом із Ним — під силу будь-які дива!

* * *

От і все, на цьому ми завершимо нашу історію про маленького чарівника. Елізі зробили операцію, після якої вона знову змогла ходити і повністю видужала!

Коли ж вони обоє подорослішали, то Еліза стала Денові дружиною і його помічницею у дивовижних чарівних виставах, з якими вони їздили по всьому світу. Адже Ден не припиняв учитися — і став справжнім Чарівником!

І любов завжди допомагала їм творити справжні Великі Божественні Дива і навчати цього інших достойних!

Казка про Мотреньку

Казку розповів Лада

Була собі дівчина Мотренька. І лицем і станом гожа, і до людей добра. Густа білява мов льон коса нижче пояса. Очі сині — як волошки.

Жила вона одна в хатинці лісовій біля річечки стрімкої — там, де річка до озера чималого впадала.

Та не була Мотренька сиротою. Були живі її матінка й тато, і два старших брата. На іншому боці озера було село, де народилася Мотренька. Там і жили її рідні.

Чому ж стала Мотренька одна жити? Про це оповім.

Вже з дитячих літ Мотренька особливою добротою вирізнялася.

Про кожну пташку, про всяке звірятко — думала вона завжди так, щоб не образити їх, але приголубити! Кожну квіточку, кожне деревце — як друзів своїх любила вона! Усіх: і собачок, і котиків, і корівок, і коників, і кізочок, й овечок, і курочок, і гусочок — усіх любила!

І до людей вона була привітна. Завжди могла, чим могла, була готова! Завжди — слова добрі про всіх говорила! А погано — ні про кого й не думала навіть!

Матінка й тато не могли натішитися нею: така хороша донечка в них росте!

Лиш тільки з добротою Мотреньчиною не просто виявилось жити.

Яке в селі життя було? Телят і поросят, курочок та півників ростять-голублять, а потім... вбивають на м'ясо та їдять... Так споконвіку прийнято було в тих краях...

Мотренька ж, як трішки підросла й розуміти це стала, того не лише бачити без сліз не могла, але й не торкалася жодної страви, для якої тварин убивають! Як не змушували її — на своєму стоїть!

Батько й брати старші, як тільки вже не повчали, як не вмовляли — а їй хоч би що!

Сама Мотренька назбирає в лісі грибів та ягід — і наготує пирогів чи налисників на всю сім'ю! А до м'ясного — і не доторкнеться: немов їй самій від цього боляче!

Так вона завжди чужий біль відчувала...

І от, як підросла Мотренька, почала просити, щоб допомогли їй батько й брати хатинку збудувати на узліссі. І — щоб жити їй там окремо дозволили.

Спочатку не хотіли пускати її батьки жити на самоті, та потім погодилися. Тому, що Мотренька до того часу вже була в усіх на вустах не тільки через «дивакувату» для багатьох свою доброту, але й через уміння від недуг різних відвари з трав цілющих приготувати. Вона ті трави збирала та сушила. І багато такого знала, чого інші не знали.

А звідки?

Річ у тім, що з дитинства любила Мотренька розмовляти з рослинами різними.

Вийде вона на луку — і давай з квіточками, і з травинками балакати! Зайде до лісу, деревце обійме — і з ним теж розмовляє!

Сама розповість, про що думає, а потім у квіточки чи деревця поради спитає.

Спочатку не чула вона відповідей. Лиш голівками квіти й гіллячком дерева їй кивали чи гойдали, немов або «так», або «ні» їй відповідали.

А потім почала Мотренька часом Голос чути добрий та лагідний, що на запитання її відповідав.

Спершу вона гадала, що це квіточки та дерева з нею бесіду ведуть.

А як лікувати людей почала Мотренька пробувати, так зрозуміла, що Голос той — Голос Божий. І що це Він поради їй важливі дає!

...Так от і стала Мотренька всі властивості корисні рослин поступово пізнавати: коли саме збирати, як сушити, як заварювати, від якої недуги вони допомагають.

А збираючи рослини, неодмінно говорила їм:

— Ти пробач мені, травонько, не для того зриваю тебе, щоби забавитись і викинути, — а для того збираю, щоб людей від хвороб лікувати!

... Коли ж гілочку в дерева якого вітер зломить, то збере Мотренька з неї глицю або листячко, щоб теж заварювати.

А ще й звірята лісові до неї приходили почали: коли — за зціленням, а коли — просто так: пригорнутись-полащитись і пограти з Мотренькою.

Так серед лісового племені з'явилися у Мотреньки вірні друзі.

Пташки до неї прилітали пісень співати.

А як іде хто лісом до її хатинки, завжди попереджали на різні голоси.

* * *

Одного разу якось до Мотреньки ведмідь величезний прийшов. Він у пастку, мисливцями налаштовану, лапою втрапив. Вистачило йому сил

мотузок розірвати, яким пастку ту до дерева було прив'язано, та з місця того піти. А от звільнитися від пастки — не може. Залізні лещата до кісток йому лапу пробили, так він із ними до Мотреньки за поміччю й пришкандибав.

Не злякалася вона звіра велетенського.

Підійшла. Мовить лагідно:

— Дай мені, ведмедику, лапу твою. Я звільню її та полікую.

... Ведмідь, змучений болем, дозволив Мотреньці лапу його звільнити і навіть рану маззю цілющою змастити дав.

Відтоді цей ведмідь жив поблизу та від небезпек Мотреньку оберігав.

... Мотренька за звірятами різними спостерігала. І помічала вона, яку травичку з'їсть та при якій потребі звірятко її вибирає.

Вони ж її не боялись аніскілечки.

Так знання її і розширювалися.

А ще навчилася Мотренька — за Порадами Божественними — і як воду цілющою зробити, і як її для лікування краще використати.

Невдовзі помітила Мотренька, що руки її наче бачити вміють: якщо долоньками, пальчиками по тілу того, кого зцілює, вона проведе, то бачить те місце, де вгніздилась недуга.

Та навіть більше: скоро вона дізналася, що не просто це були руки її тіла, але — в них чи поза ними — руки душі. І можна тими руками душі всередині тіла енергії темні збирати й викидати геть.

Ще можна *світлом*, подібним до сонячного, тіло заповнювати — й ніби вимити усе всередині цим *світлом*.

... Поступово почала Мотренька Голос Божий чути цілком упевнено: і коли сама питання ставила, і коли їй Бог Сам хотів щось повідати.

І Світло Божественне бачити вона почала — будь-якої миті, варто лиш звернути до Нього погляд душі.

Навчилася й того, як із цим Світлом душею зливатися.

І легко лилося Світло через руки душі! А злившись із Ним — недуги можна було лікувати!

І ще помітила вона, що може повернутися неміч до людини, як не старайся її зцілити, якщо людина сама не змінюється на краще, якщо не намагається причину хвороби подолати.

Причини ж хвороб став Бог Мотреньці показувати.

... Багато ще дізналася Мотренька про те, як не лише тіла, але й душі людські лікувати.

Почала вчити вона людей, як і собі допомагати, й іншим у зціленні, як жити здоровими й щасливими.

Невдовзі Мотренька вже знала, як від усякої хвороби зцілити.

І пішов про неї розголос. Навіть з інших далеких сіл приходили стали до неї люди за ліками, за порадами та зціленнями.

* * *

А бувало і такі приходять, що хочуть від неї — ворожінь і чародійства.

То дівиця прийде й питає зілля приворотного, щоби хлопця вподобаного приворожити... Бо він, бач, — такий-сякий! — іншу любить!...

Або ж чоловігя дізнатися прагне, як йому ворога-недруга свого зі світу зжити...

І хоч і скаже їм Мотренька, що не можна зла іншому бажати, не можна так думати й чинити, — та не зникають до кінця помисли недобрі з життів тих людей ...

Так зрозуміла Мотренька, що не лише тіла, але й душі бувають потворними: хворими та сліпими. А як душі від зла лікувати?

Стала Мотренька про це все більше задумуватись, все частіше Бога про це запитувала: які ліки потрібні від злоби людської, від байдужості та звички ображатися, від ревнощів та від заздрощів?

І відповідав їй Бог:

— Любов сердечна — від усіх бід допомагає! Треба цю любов у душах пробуджувати! Хоча й не просто це, та важливо дуже!

У кожній людині є щось хороше, хоч крихта... Ось за це хороше і треба вхопитися! І тоді — можна допомогти душі з безодні зла вибратися!

Але й сама людина цього неодмінно теж за бажати повинна! Інакше не вийде нічого! Тому, що свобода волі є у кожної душі. І кожен сам робить вибір: до добра — чи до зла схилитися...

* * *

Раз прийшла до Мотреньки дівчина — і давай на долю скаржитися:

— Бідна я нещасна! У мене — сестра красуня! Усі хлопці лиш на неї одну дивляться! Наречені — лише до неї сватаються! Люди мене поруч із нею не помічають навіть!

Як мені жити, щоб її краса мене не затьмарювала, не затуляла?

Так, я не надто гарна, та й не дуже кмітлива — і тому вся увага завжди дістається тільки моїй сестрі! А мене — ніхто не любить! Я так — ніколи заміж не вийду!...

— Знаєш, що — найбільш некрасиве в тобі?

... Дівчина злякано запитала:

— Ніс? Напевно, він завеликий? Або — ця маленька родимка на щоці?

Чи я занадто товста? Але ж багатьом хлопцям подобаються круті стегна й пишні груди!... Це — через те, що коли я журюся, то не можу стриматися від їжі... Треба ж хоч якось себе втішати!...

— І ти вирішила, що найкращий засіб від смутку — поласувати смачненьким? Хіба ти сама не помічаєш, що це допомагає втішитися лиш поки солодощі у тебе в роті? — посміхаючись, запитала її Мотренька.

— Ну і як же мені жити далі?! Як не страждати і не заздрити?!

— Хочеш, я відкрию тобі секрет, як тобі стати красивішою? Бо найбільш некрасиве в тобі — це заздрість та бажання всього лише для себе!

— Та як же ж мені не заздрити? Моїй сестрі і так усе дістається! Так що: я їй іще більше добра та щастя побажати маю?!

— Зрозумій: справжня краса — це краса душі! Якщо душа красива — то таку людину і слухати приємно, і справу з нею мати добре! І тоді — й обличчя стає гожим, і зустрічному — очей не відвести від світла сердечного, що плеться з душі!

— А як же душу можна красивою зробити?

— Любов сердечну пробудити в собі треба!
Адже радості когось іншого можна заздрити — а
можна навчитися *співрадіти*, тобто радіти разом
із ним!

І тоді — вже тільки від цього! — твоє життя
наповниться щастям і красою!

Дам тобі для початку пораду — як красу твою
пробудити:

Ранок — удосвіта почни!
День — у радість прочини!
Боса стежкою піди
Та лице росою вмий!

Усім серцем — посміхнися
І до Бога так звернися:
Отче, вдячна я Тобі
За щастя днини даної мені!

І тоді — з кожним днем ставатимеш гарнішою:
і душею, і обличчям!

Коли Матінку-Землю під ногами відчуваєш —
то сила і здоров'я прибувають!

Коли росою лице вмиваєш — краса його зро-
стає!

А як серцем посміхатися станеш, вчинками й
словами добрими це проявиш — усім будеш при-
ємна, усі полюблять тебе!

А як Богу дякуватимеш за те щастя, що Він
тобі посилає, — увесь день Його Присутність і
Допомогу відчуватимеш!

Та й соромно тобі перед Богом стане — зазд-
рити й вередувати, дратуватися й ображатись! От
і перестанеш так робити!

А як перестанеш ображатися — то й ображати тебе перестануть!

Перестанеш заздрити й ревнувати — і зрозумієш: щастя інших і тобі радість приносить! І в твоє життя тоді щастя прийде!

А як захочеш раптом чимось зажуритись, то на Бога подивишся — та й передумаєш! Адже те, що ти раніше печаллю чи покаранням у своєму житті вважала, — не покарання, але Божа вказівка! Це — Божий Наказ: як тобі життя своє кращим зробити, як себе на краще змінити, як іншим радість і щастя дарувати!

* * *

Одного разу таке сталося: поки Мотренька на річку ходила, вдерлися до її хати двоє злодіїв-розбійників з рушницями, пограбувати хотіли... Думали вони, грошей у неї багато, за цілення отриманих. Не знали вони, що ніколи Мотренька не брала плати за лікування. Навіть уявити-помислити такого не могли: бо самі вони— в усьому тільки вигоду собі шукали та в багатстві земному вбачали цю вигоду.

А в хатинці Мотреньчиній — як виявилось, і взяти їм нічого.

Завзято шукали вони: може, сховано де? Та не знайшли нічогосінько. Тільки — трави лікувальні, настоянки цілющі, сушені гриби та ягоди...

Вирішили вони тоді надворі подивитися: може, де сховала вона скарб?... Рушниці з рук випустили, біля стіни їх поставили...

Аж тут ведмідь, друг Мотреньки, на них напосів: заревів загрозливо — проганяти чужинців недобрих почав!

Розбійники за зброю схопитися не змогли, бо ведмідь їм напереріз вийшов. Кинулись вони навтьоки, не розбираючи дороги... А ведмідь — за ними!

І втрапили вони в болото, в самісіньку трясовину, та й вгрузли там.

Ведмідь же — рушив далі своїм шляхом, в мочарі не поткнувся...

А розбійники тонуть повільно... А як намагаються вибратися — то тільки швидше занурюються... Відчули вони смерть близьку неминучу, життя свої, сповнені діянь злочинних, згадувати почали... І від того їм ще гірше стало... Почали кричати й на поміч кликати...

... Мотренька повернулася до хатинки, побачила: рушниці біля ґанку прихилені, все всередині перерито... Почула — крики з болота долинають...

Взяла вона жердину довгу та міцну — і попішила на поміч.

Витягла вона розбійників, відвела їх до річки, звеліла одяг прати і вмиватися.

Потім додому привела, дала їм по чистій сорочині, щоб було в чому перечекати, поки їхній одяг на сонечку просохне, нагодувала.

Розбійники дивуються:

— Чого це ти нас врятувала? Ми тобі зло заподіяти хотіли, а ти — добром відповідаєш!

— Ви ж зрозуміли, що власне зло — тільки до напастей для себе ж самих призводить! Подивіться: замислили ви лихе іншому — самі в болоті опинилися, мало не загинули!

Зло в життях ваших — воно, як болото, в себе засмоктує... Можна і не вибратися з такої трясовини! Бо зло, яке ви іншим чините, — велика

для вас самих біда на майбутнє ваше! Немає біди гіршої!

Для того і врятувала я вас: щоб зрозуміли ви це!

— Та як же нам жити тепер, коли ми нічого не вміємо, окрім як стріляти й грабувати?

— Що — і дров нарубати не зумієте? І погриб викопати не зможете?

— Це — легко, таке — зуміємо...

— От і вирушайте у світ і допомагайте в тих домівках, де жінки — старі чи вдови і чоловічої роботи нікому виконувати! З цього — й жити будете!

А про багатства награвовані — більше не мрійте!

Той, хто з праці своєї живе, — той щастя в життя своє несе! А той, хто грабунком промишляє, — той щастя у себе ж краде!

Коли чесно житимите — і долю свою нову зустрінете!

А за минуле своє грішне — пробачення й у Бога просіть, і у тих людей, котрим зло від вас вийшло!

... І рушили в дорогу ті двоє, що раніше розбійниками були. По-новому жити вони вчилися ...

... Отак і в будь-якому лікуванні — тепер Мотренька дивилася на те, як не лише тіло зцілювати, але як і душу напоумити.

Шукала вона способи, як людина сама собі допомогти може життя своє кращим зробити.

Придумувала вона, як може навчитися людина не притягувати до себе нові біди та хвороби помислами своїми нечистими та справами недобрими.

Розповідала вона людям про те, що радіти кожному дню і жити в доброті, любові та щасті — кожній людині Богом заповідано!

* * *

Одного разу прийшов до Мотреньки на милицях колишній солдат. На війні йому ногу ядром відірвало, на все життя калікою він лишився. Та не лише тіло, але й душу йому війна скалічила.

Прийшов він та й говорить:

— Ти, Мотренько, як зцілювати людей — знаєш. Так маєш ти й отрути усі знати: щоб прийняла отруту таку людина — і померла б без мук. Часом — це поміч велика, як підсобиш із життя легко піти...

— Строк життя людського — Богом визначений! Якщо зле тобі тут від туги й образи на весь світ — то й після смерті краще не стане!

— А ти що: знаєш, як після смерті буває?

— Чому ж не знаю? Знаю! Душі ж — і без тіл живі! І якими за життя вони були — такими й після смерті тіл залишаються.

Без тіла жити — може, і простіше душі... Та тільки мало, що вона змінити може без тіла!...

Якраз для того і даються людям тіла, щоб добро і красу творити, людям іншим допомагати, помилки свої виправляти!

— Як ти така мудра, то, може, знаєш, як мені жити далі? Мріяв я, що з війни повернувся — одружуся, дім новий відбудую, діточок ростити будуемо... А тепер... Який з мене чоловік?! Каліка!... Ріллю зорати — не зможу, дім збудувати — не під силу... Хто за мене такого заміж піде?...

— Є одна дівчина, що тобі мила! Вона з війни тебе чекала. І тепер — чекає, що ти дурманне вино пити покинеш і сватів до неї пришлеш...

— А ти — звідки знаєш?

— До мене усі зі своїми бідами, хворобами й думками приходять... Тому багато і знаю...

— Милостині я просити не стану. На що ж із молодією дружиною жити?

— Оповідали мені, що ти раніше малювати любив, віконниці візерунками розписував, ложки та миски з дерева вирізав.

— Було діло...

— Так от тобі — й робота! Ложки та миски розписані продавати станеш. І чого в домі забракне — на гроші зароблені купиш.

— Фарби-то у мене, таки, є... Давненько ще запасся, був, ними... А от пензлі — стерлись геть усі... Нові треба робити. Видно, пора йти на білку полювати...

— Не треба білочок губити! На́ от тобі на щастя: зробиш собі пензлі!

З цими словами відрізала Мотренька від своєї коси десь із долоню густого волосся — і, перев'язавши стрічкою, подала.

— Дякую тобі, Мотренько! Правду люди кажуть, що ти все зцілити можеш! Дала ти мені надію! Ніби народився заново!

— Тепер тільки від тебе залежатиме щастя і твоє, й обраниці твоєї! Та на весілля мене не забудь покликати!

* * *

А війна, що в тій країні нещодавно була, — не одного того солдата калікою залишила... Багато

горя війна принесла людям!... Хоча перемогу в ній і оголосили... великим звершенням!

От — і головний царський полководець, князь Броніслав, що усією раттю царською керував, багато здобув перемог, війну цю для царя виграв, — теж отримав у боях рани тяжкі...

Сміливим був Броніслав, не ховався за спини солдатські! Хоробрість і відвага його — й інших людей на подвиги воїнські надихали!

Слава про нього по всій країні лунала: «Герой! За царя, за країну воював! Багатьох супротивників знищив, битв чимало виграв! Багатьох ратників своїх — особисто врятував!... Шана йому велика від усіх! Нагородив його достойно цар — і землями, й золотом!»

... Та тільки... не гояться рани у Броніслава!... З постелі він не встає... Сила до нього колишня не повертається...

Статури він був богатирської ... І лицем вродливий... Та лежить тепер він цілими днями, руку ледве-ледве підняти може, звестися ж на ноги зовсім йому не до снаги...

Аж ось він почув про дівчину Мотреньку, котра будь-які хвороби виліковує.

Послав він слуг своїх знайти її й довідатись: чи правда те, що люди про майстерність її цілительську говорять?

Повернулися слуги, розказали, що правда це: є така дівчина. І хто б не прийшов до неї — зцілення від недуг своїх має.

... От і принесли героя на ношах до маленької хатки лісової, де Мотренька жила.

Вийшла Мотренька на поріг і мовить слугам Броніслава:

— Зоставте князя вашого тут. Можливо, зможу його вилікувати... Тоді — через місяць він сам повернеться. А якщо ж не повернеться — то приходьте.

Зажурився Броніслав:

— А мені сказали, що ти від кожної хвороби зцілити можеш... Я всяку ціну за лікування твоє заплатити готовий... Є у мене й золото, й маєтки великі з будинками та садами... Що забажаєш — усе твоє буде! Лиш поверни мені здоров'я! Не життя це — в безсиллі й немочі на ліжку лежати!

— Не беру я, княже, грошей за лікування! А зцілити тебе — усім серцем хочу!

Та не від мене самої залежить це! Чимало залежати буде й від тебе. А найголовніше — від Бога! Від Нього — через хвороби й страждання — вказівки нам про те, як жити далі. Від Нього — і допомогу в одужанні маєм!

... Зостався князь Броніслав жити у Мотреньки, в її маленькій лісовій хатинці.

Вона його відварами цілющими напуває, рани його мазями цілющими гоїть.

Що не день — то ліпше стає Броніславу!

Стала Мотренька допомагати йому дійти до берізки, що поруч із домом її росла. Веліла йому від берізки навчитися: відчувати, як до тіла сила може повертатися:

— Відчуй: у берізки навесні — від коренів до самих листочків — разом з водою сила Землі-Матінки піднімається. І листячком на гіллі розпускається. Так і в тілі людському: сила життява, Богом дарована, тече і до кожного куточка тілесного дістається, все лікує!

... Потім почала вона вчити Броніслава, як разом із повітрям можна Світло Боже найніжніше, схоже на вранішнє сонячне, вдихати. Ще й так вдихати — щоб усе тіло наповнювалося при вдиху цим Світлом! А при видиху — щоб усе нездорове видихалося.

... Заповненість цим Світлом надовго зберігалась у тілі Броніслава. І сили колишні почали до нього повертатися.

... І бесіди вони між собою вели.

Броніславу все про Мотреньку цікаво:

— Як же ти живеш у лісі одна? Та і як ти без грошей обходишся, якщо за лікування плати не береш?

...Мотренька йому відказує з усміхом, ніби вірші складає:

— Так у лісі жить — радісно мені! Бачити щодня красу Землі! Милуватися літа зеленню й спокоєм зими, золотій радіти осені й ніжності весни! Навесні — город посаджу, влітку — ягід у лісі зберу, восени —на зиму насушу гриби! Тому — їжі вдосталь в мене є завжди!

— І не страшно тобі? Не нудно?

... Тут вже серйозно Мотренька говорить:

— Нудьгувати ніколи мені: завжди є у мене робота!

А страху — не відаю. Бо я — з Богом живу! І все — від Нього в життя моє приходить!

... Слухає її Броніслав — і милується! Не тільки лицем і станом йому Мотренька мила! Але й від ясності, чистоти й сили її душевної, від тепла її сердечного, від сміливості її — так добре йому й радісно, ніби все своє життя її знає. І нема йому людини ріднішої!

А Мотренька з князем теж важливі розмови веде:

— Ти от, Броніславе, як думаєш: праведний чи неправедний — перед Богом! — подвиг воїнський?

— Та як же про це думати? Наказав — цар, а моя справа — добре це виконати!

— А що, як накажуть тобі лихе діяння, злочин який вчинити — теж наказ виконаєш злочинний?

— Ні! Краще вже самому згинуть!

— А от війна — це добро чи зло?

— Не знаю...

— Для того так повільно гояться твої рани, щоби ти замислився про це ...

За те, що людей рятував, — ти лишився живий.

Але за тих, кого вбив та скалічив, — ти рани тяжкі отримав.

Ти ж бо тепер поміркувати про це можеш:

«Чи завжди накази царя — праведні?

Чи справедлива була ця війна?

Чи припустимо — перед Богом! — війну неправедну вести?

Чи героїзм це — накази злочинні виконувати?»

Це ж — для солдата: як наказу не виконає він — одразу розстріл...

А ти — князь, ти — у царя в пошані! Він — твою пораду завжди вислухає!

Ти — герой! Тобі боягузтва не закине ніхто!

Як замислить ще цар на інші країни нападати — ти зупинити його зможеш!

Миром — залагодити можна багато суперечок і сварок!

Кожен народ на своїй землі нехай у щасті й спокої живе!

... Почав Броніслав про це думати... І, коли зрозумів, що він у житті багато несправедного коїв, і коли покаявся у цьому, — так і видужав остаточно.

Вивела його Мотренька з дому, облила з відра водою студеною річковою — і наповнився Броніслав силою чистою, набагато більшою ніж та, що до хвороби в нього була!

Від ран — і слідів на тілі не лишилося!

Дивується він чудесам!

Наступного дня прийшов їм час прощатися:

— Як же тобі віддячити, люба Мотренько, за лікування твоє?

— Намагайся, щоб не лилася даремно кров солдатська, щоб війни більше ані нашої землі, ані інших земель не терзали!

Найбільша мені вдячність — у цьому буде! Завжди тоді щаслива буду від того, щовилікувала тебе!

* * *

І от минуло трохи часу.

Прийшов раз до Мотреньки за ліками один чоловік. Зі столиці він приїхав і розповів новини останні: що війна нова буде невдовзі, хоче цар іти підкоряти царство сусіднє. А ще повідав той чоловік, що князь Броніслав очолити військо відмовився — і за це його в зраді державній звинуватили та й у в'язницю посадили.

Як почула про це Мотренька — чимскоріш у дорогу зібралася й мовить тому чоловікові:

— Підвези ти мене до міста столичного: поспішаю я! Це я в усьому винна: навчила князя Броніслава, як по совісті жити, як по любові чинити!... От і довела до біди! Мені його тепер виручати треба!

— І що, до самого царя підеш? Не боїшся князя опального захищати? А що, як не тільки його не врятуєш, а ще й сама загинеш?

— Не боюся! Чому бути — того не минути! Якщо треба — то за правду можна і смерть прийняти!

* * *

Приїхать-то до столиці Мотренька — приїхала... Але до палацу царського її не пускають.

Що робити — не знає вона...

Втім, не довго так було. Раптом занедужав цар на якусь хворобу невидану, зліг, смерті злякався, лікарів звелів шукати.

Так перед Мотренькою двері палацу й відчинилися.

Говорить цар Мотреньці:

— Зціли мене! Серце моє болить, очі невидючими робляться, руки-ноги віднімаються! Смерть — ніби на порозі стоїть!...

А не час мені зараз вмирати: війна от-от розпочатися має! Загине тут без мене усе!...

Вилікуй мене! Будь-яке бажання твоє за це виконаю! Чого хочеш — просити зможеш! — каже Мотреньці цар.

А вона йому у відповідь:

— Та як же лікувати серце твоє, царю, коли не вмійш ти людей — народ свій! — любити?

Як же лікувати очі твої, якщо ти душею бачити Бога не можеш? Ти на добро дивишся — і злом його вважаєш, караєш. А зло — за добро видаєш, нагороджуєш! Злі задуми свої ти виконати збираєшся! Ти ж так — і взагалі осліпнеш!

Як же мені лікувати руки твої, царю, якщо вони злочинні накази пишуть?

І ногами своїми ти намірився потоптати — разом із військом твоїм — землі народу іншого!

Для того, щоб одужати — повинен ти змінитися!

— Але як?...

Тоді Мотренька мовить:

— В законах царства твого написано, що, як хто в іншого щось украде, — то він злочинець-грабіжник.

А якщо ти, царю, хочеш у сусіднього царства багатства й землі захопити, то сам ти — хто?

— Як смієш так цареві говорити?! — вигукнув цар у гніві й навіть на ліжку підвівся з останніх сил.

— Ти сам просив тебе лікувати — от і лікую!

Якщо не зрозумієш, для чого людині Богом дане життя на Землі і як — перед Богом — його прожити треба, то не одужаєш ти!

Великий сенс має кожне життя людське. І зрозуміти його — усім під силу!

Сенс цей — змінити душу на краще та допомогти в цьому іншим.

Кожна людина, воістину, має лиш одне Богом дане їй царство. Воно — всередині душі.

Коли помирає тіло, то лиш те багатство, що в тому царстві душі накопичене, — має значення. Тільки там можуть зберігатися багатства нетлінні

кожного! І багатства ці — доброта, турбота, прощення, мудрість.

Помре тіло твоє — і земним царством твоїм інша людина керувати стане.

Влада ж по той бік смерті тіла — одна: Влада Божа!

Ти переконаєшся, що жодне золото в тому світі, де ти опинишся, не має значення!

Й зі світу, де мешкають душі, у долі земного царства нічого ти змінити вже не зможеш!

Лиш каяття твоє там буде за біди й горе, котрі своїми вчинками несправедливими ти посіяв!

Зараз, поки ти на Землі живеш, зрозумій, що майбутнє твоє — тільки від тебе самого, царю, залежить! Вивчи свої душевні якості: порядок і спокій, любов і краса у царстві тебе-душі — або ж туга, гнів, підозрілість і злоба?

Такі ж якості розподіляють душі в іншому світі. Кожна людина сама: своїми думками, емоціями та вчинками — обирає, в якому оточенні подібних до себе їй жити по той бік смерті.

Якщо зрощує в собі добро людина-душа — то нікому це не шкодить, нічого вона ні в кого не забирає.

І, як стане царство внутрішнє людини-душі таким же прекрасним, як Боже Царство, — тут щастя справжнє й настає!

Тоді вона Богові усе своє власне внутрішнє царство пропонує — й опиняється в безмежному, Царстві Бога, що для усіх, Хто досяг, — одне!

... Слухає цар — і ніби легше йому стає від розуміння слів Мотреньчиних.

А вона йому далі говорить:

— Якщо у внутрішньому душевному царстві твоєму пануватимуть мир, лад і розуміння Законів Божих — то легко тобі стане і в земній твоїй державі підтримувати лад. Бо зможеш ти навчитися розрізняти: що є добро і що є зло для інших людей.

Якщо любов сердечну пробудиш, якщо з серця духовного на все дивитися почнеш — легко буде це зрозуміти!

Постав себе подумки на місце того, кого прирікаєш ти наказами своїми — в нужді та злигоднях жити!

Постав себе на місце тих, що воювати мають за наказом твоїм — та інших людей вбивати!

Відчуй горе вдів та сиріт, котрі без годувальників лишилися!

Відчуй горе калік, що подаянням тепер — через тебе! — живуть!

Ти здатний — життя кращим зробити для народу в країні твоїй!

Ти тепер можеш закони мудрі ухвалювати, про порядок у країні своїй думати — а не про завоювання нові та війни грабіжницькі думати!

... Погодився цар із Мотренькою... Замислився він про добро для людей...

Тоді зцілила його Мотренька — із Божою Поміччю — від хвороб.

Мовить цар:

— Проси, чого хочеш!

— Чи маю я просити, щоб не починав ти війни із царством сусіднім?

— Не треба... Зрозумів я...

Так чим же можу я тебе нагородити?

— Відпусти князя Броніслава з тюрми: вірний він тобі і добра країні бажає!
— Добре, нехай буде по-твоєму!

* * *

Випустили Броніслава з тюрми. Зрадів він зустрічі із Мотренькою невимовно:

— Знову ти мене рятуєш! Якби не ти, Мотренько, до скону був би я в тюрмі! А то — і взагалі на плаху...

— Радію я, що ти, Броніславе, не побоявся проти царської волі йти, правду йому говорити!

— І раніше нічого я не боявся. А з тобою — Бога і правду життя ясно побачив!

Що ж тепер могло б мене злякати? Навпаки, дуже багато я за час ув'язнення зрозумів!

Про одне тільки шкодував, що не встиг тобі про любов свою сказати, про вдячність мою тобі повідати!

Виходь за мене заміж, Мотренько!

— Яка ж із мене княгиня? Я — роду простого! Та й жити без праці: без лікування людей — не зможу я...

— Хіба ж у титулах предків — гідність людини? Сама ти про це знаєш!

А жити ми в моєму маєтку дальньому будемо: там і ліси, й озеро величезне, і людей багато за поміччю до тебе прийде!

— А як же служба твоя при царі?

— Немає в мене служби тепер! Відсторонив мене цар від усіх справ. Не довіряє більше!

— Отже, не зумів він подолати гординю, перепросити у тебе не захотів... Не долікувала я його, значить... — зі смутком сказала Мотренька.

* * *

Поїхали Броніслав і Мотренька до маєтку дальнього, побралися. Стали жити між собою в злагоді й гоже.

Мотренька людей лікує, добру навчає.

Для Броніслава ж — ніби й справи важливої немає...

Та от прийшли до нього якось дітлахи й кажуть:

— Ти — герой, стільки ворогів переміг! Навчи нас битися! А то нас старші хлопці б'ють, не дають проходу!

... Погодився Броніслав допомогти. Спершу розібрався: хто правий...

Та й взявся навчати менших, тих, кого ображали, — як себе й інших захищати в бою рукопашному.

Коли ж навчив, то й старші хлопці, що перше кривдниками були, прийшли до Броніслава, повинилися — і теж учитися захотіли.

Так і пішло...

... Запитав раз Броніслав у Мотреньки:

— Як думаєш, чи добре те, що взявся я військового мистецтва дітей навчати?

Мотренька відповідає:

— Чиниш ти добре. Тільки вчи лиш таких, що *сильними й добрими* бути хочуть!

Важливо кожного навчати саме того, як такою людиною стати, якою Бог нас, дітей Своїх, бачити б хотів!

А для цього треба пояснити, і як красу цінувати, і як добро чинити, і як людей любити, і як Богові служити!

А будеш ти це пояснювати у зв'язку з тим, як співати гарно чи як здоровим та сильним бути, — не так і важливо це!

**Можеш ти вчити людей того,
— як добро може бути сильним,
— як за інших заступитися й скривдити слабких не дати,
— як за добро битися і при цьому смерті не боятись,
— як сильним бути, щоб — від слабкості — боягузом не стати,
— як без люті й гніву із супротивником змагатися,
— як силою доброти перемагати навчитися,
— як — перемігши — над переможеним не торжествувати,
— як друзям руку допомоги подати!**

Хто добрий і сильний, — тому будь-яка справа до снаги!

Коли ж хто добрий, але сил не має — до слабкості своєї у рабство потрапляє!

А ти ж можеш людей учити не тільки, як із супротивником змагатися, але й того, як слабкості й пороки власні долати!

Знання про доброту душі, про Бога, що я оповідаю, не тільки ж бо хворим людям потрібні!

Здоровим — про красу та силу любові розказати зможеш! І навчиш, як Закони Любові не відкидати, навіть виконуючи повинність воїнську!

... Так і пішло у Броніслава те навчання. Не лише діти, але й дорослі приходили вчитися. Тому, що не просто кулаками махати, себе захищати учив Броніслав, але й учив усього, чого сам від

Мотреньки навчився. Усе це він в *уміння боротися* ненав'язливо додав.

Чим більше навчав інших Броніслав — тим більше й сам розумів.

... Так потихеньку стала дружина у Броніслава — краща від усього війська царського!

І тут до нього різні хитруни в порадики напрошуватися почали. Говорили вони:

— Якби лишень захотів — ти б увесь наш край завоювати зміг! І правив би так — як сам схотів! Роду ти — знатного, та й слава твоя — велика, народ за тобою пішов би!

— Не хочу я війни міжусобної! Не потрібна мені слава воїнська! Панувати над людьми — не хочу!

— Та ж нащо тоді тобі рать така вправна?

— Поки не запанує на землях мир між країнами — має бути рать, добре навчена, щоб на захист миру й ладу завжди могли встати люди чесні, добрі, сильні, мудрі, хоробрі та вмілі!

* * *

А в країні не довго був мир.

Забувають чомусь люди уроки, що вже раніш отримали в житті!

Хоч і поглянув був цар в обличчя смерті й намагався правити добріше, але багато в ньому самоті й гордині лишилося! Знов колотнеча між царем і володарем сусіднього царства вийшла. Знову народи обох країн до війни готувалися! І напали воїни царства сусіднього — першими... І знов почалася війна кровопролитна...

А без Броніслава військо царське геть розпустилося... Як до війни перестали готуватися — то

й порядок у війську зійшов нанівець! Воєводи — за нагороди, чини та почесні — один з одним змагалися, про солдат і думати забули. А який солдат захоче служити чесно, коли поваги до командирів немає?...

Не готове до битв царське військо виявилось! Як почалася війна — тут все це і проявилось... Покотилося країною горе лютеє: селища горять, люди гинуть...

Поспішили до Броніслава на уклін слуги царські. Говорять:

— Послав до тебе володар! Врятуй країну від нашествия ворожого! Прости, що раніш обійшовся з тобою неласкаво! За образи колишні зла не тримай!

... Зібрав Броніслав рать свою.

А Мотренька йому каже:

— Можна, і я з тобою поїду? Поранених зцілювати стану!

* * *

Як Броніслав силу раті своєї до війська царського додав і сам на чолі його став — так і поразки скінчилися. І повернулись невдовзі ворожі сторони на кордони свої колишні, що між країнами раніше були.

Повів Броніслав про укладення міцного миру перемовини. Та не дійти згоди ніяк: стільки ж бо крові пролилося, стільки людей полягло, стільки ненависті війна породила!... Усі — лише свою правоту бачать і прощати інших не бажають!...

... А Мотренька тим часом поранених лікує. І немає для неї різниці, чи з ворожого війська поранений — чи зі свого. Усіх вона лікує-зцілює!

І замислив воєвода, котрий військом ворожим командував, що, як захоплять вони Мотреньку в полон, то на всі умови Броніслав — заради дружини коханої — погодиться.

Схопили вони Мотреньку. А до Броніслава гінца відправили: «У нас дружина твоя в полоні. Так що — усі вимоги наші виконуй, княже Броніславе!» — і список вимог додали.

Здогадалася Мотренька, для чого її схопили, для чого до дерева на місці видному прив'язали. І почала думати, як би їй звільнитися.

І от, коли задрімав солдат, що на варті стояв, вона вирішила спробувати.

Тут — пташки лісові підлетіли до неї, мотузки на руках їй розв'язали. З ніг вона сама пута зняла — і пішла до своїх, не ховаючись.

Солдат-охоронець прокинувся, кричить:

—Стій! Стрілятиму! — А сам вистрілити в Мотреньку не може: шкода йому її! Бачив бо він, як Мотренька усіх поранених лікувала, не розділяючи на своїх і чужих!

... Іде Мотренька — і вже між ворожими рятями опинилася.

А тут тривогу здійняли в стані супротивному, кинулися навздогін: «Стій, а то — вб'ємо!»

А назустріч солдати Броніслава біжать — порятувати!

Воєвода війська ворожого, гнівом охоплений, усім своїм солдатам у Мотреньку стріляти наказав: «Вогонь!» — кричить!

Мотренька обернулася — і на солдатів тих дивиться, любов'ю їх своєю заливає, від зла вберегти хоче!

І не вистрілив ніхто.

Тоді воєвода сам — від безсилля і люті —
давай стріляти!... Раз!..., другий!..., третій!...

Кинулись на нього солдати, відібрали руш-
ницю! Та пізно...

* * *

Броніслав побачив це і зрозумів, що й смер-
тю своєю Мотренька мир вернути спробувала.

Підняв він тіло коханої своєї ...

Вийшов він до обох ратей і став говорити про
мир, про сльози матерів і дружин, батьків і дітей,
про Бога, про все те, чому Мотренька його вчила.

І ніхто не посмів вистрілити...

Мовчки слухали його бійці відважні, що через
битв багато пройшли. Мовчки слухали його юні.
Не сміли перечити й командири.

І уклали раті перемир'я. І послали гінців до
царів своїх, щоб уклали вони між собою мир не-
порушний.

... А Броніслав, нахилившись над тілом своєї
коханої, раптом чує Голос дивовижний:

— Нехай кожен, хто бажає, щоб воскресла
Мотренька, принесе в долонях води з річки і, поки
нестиме, — хай слова тій воді повторює: «Життя,
Любов, Світло!» І стане та вода — *живою водою!*

І сказав про це Броніслав усім людям.

І всі до єдиного: і солдати, й командири во-
їнств обох — зачерпнули у річці по пригоршні во-
ди і несли, слова заповітні мовлячи. І полили тією
водою на рани Мотреньчині.

Навіть воєвода головний війська ворожого
так учинив, тому що розкаявся він, бо його врази-
ли любов і сміливість тієї, що душі людські ліку-
вати намагалася...

Останнім приніс у долонях воду сам Броніслав.

І, як розтиснув долоні й окропив водою кохану свою, — то розплющила очі Мотренька і встала жива і здорова!

Уклонилася вона усім воїнам.

— Зробили ви цю воду — *живою водою!* Тепер усіх поранених так само омийте — і нехай усі вони також зціляться-воскреснуть!

... Отак і закінчилися війни в землях тих на довгі часи.

Цар тієї країни вирішив на спочинок піти. А оскільки спадкоємців не мав він, то й призначив наступником своїм князя Броніслава.

... Довго Броніслав і Мотренька країною мудро правили. Самі ж — у щасті жили, діток ростили й інших людей про життя людського призначення учили.

Говорили вони, зокрема, що тільки в Любові Великій щастя істинне можна знайти! А починає зростати Велика Любов у людині — з любові малої: з турботи про кожную істоту добру, з уваги, розуміння, допомоги, співчуття.

... Довго ще люди в тих краях сказання про Мотреньку та Броніслава оповідали дітям і онукам...

І якби пам'ятали люди їхні поради і нині — то більше гармонії й щастя було б на Землі!

Можливо, ви скажете, любі читачі й слухачі, що такого в житті не буває і що так щасливо все закінчується лиш у казках...

А чи ви замислювалися, чому?

Казка про справжнє диво

Казку розповів Баян

Жив собі за давніх часів на Землі співець і казкар. Звали його Баян. Навіть його ім'я ніби вміло говорити, адже походило воно від стародавнього слова «баяти», що означає «розповідати». Багатьом народам це ім'я в ті часи відоме було. І всюди воно означало: *той, хто несе істину, той, хто говорить правду, той, хто ясно викладає мудрість.*

Ходив Баян по селах і містах із гусями, співав пісень і сказання розказував.

Зросту він був високого, статури — богатырської, лицем — гожий. Тільки вже в юні роки стало сивим волосся його. А з якого горя, з якої біди зробилося воно білим, як сніг, — ніколи нікому не розповідав Баян.

Були його пісні лиш про любов, про радість, про добро, про те, як людині щасливою бути, як на Землі праведно жити. У билинах його йшлося про героїв-богатырів, а казки, що він оповідав, душі підносили й змінювали.

Ходив Баян так по Землі довгі літа. Ні сім'ї, ні дому, ні діточок він не мав.

А часи тоді непрості були. Не мирили між собою князі та бояри: землі ділили, за владу вбивали один одного. А ще сперечалися люди через віру стародавню — і віру нову, заморську.

А через те не мирили вони, що Істину про Бога Єдиного забули!

Тож і старався Баян про Істину ту співати в піснях, в сказаннях, у билинах про неї мовити.

Серце його — ніби сонце — любов'ю горіло!
Мудрі слова його вчили, як миру на Землі бути, як людям з добротою сердечною жити.

* * *

Якось раз ішов так Баян своїм шляхом, аж тут дим — пожежа догора: спалили селище люди недобрі!...

Пройшовся баян по згарищу — нікого там живого не знайшов.

Аж раптом... на самій околиці села — плач дитячий почув: ніби з неба той плач долинає! Ніби весь навколишній світ — про діяння людські, злістю сповнені, плаче!

Подивився Баян: а на великій березі — кошик висить, а в ньому дитя, дивом уціліло! Певно, встигла мати сховати дитинку: вгору на мотузці підняла!

Спустив кошик Баян, взяв дитя на руки.

Це була — дівчинка, крихітна зовсім, годувати її молоком грудним іще б треба!

Дав їй він водички з фляги своєї — і пішов шукати мати-годувальницю: незручно ж співцеві-гусляру з немовлям по селах і містах мандрувати!

Довго він так шукав: ніхто до себе в сім'ю дитя взяти не хотів! Добре бувало, коли яка-небудь добра жінка погодує крихітку — разом зі своїм власним немовлям. В дім же до себе ніхто дівчинку так і не взяв: «І так живеться нам голодно й важко, власних діток годувати нема чим!» — так казали Баянові люди...

От і лишилася дівчинка в нього. Нарік він її Василюю.

Стала вона для Баяна донькою любою, а він їй — батьком мудрим, ласкавим.

* * *

Швидко підростала Василина. Чимало бачила вона, мандруючи з Баяном! А ще більше дізнавалася, пісні та оповіді його слухаючи, мудрість його переймаючи.

Василина була певна, що Баян про все знає: і про справи звичайні земні, і про будь-які чудеса.

І так чарівно вмів Баян казки розповідати, що оживали образи героїв його оповідей і кожна казка ставала дійсністю. Розповідає він про те, як пташка співає, — і видно пташку й чутно! Василина, як маленька була, навіть підбігала, щоб рукою пташку, білочку чи зайчика з казки погладити.

От якось попросила Василина Баяна:

— Навчи мене, як робити справжні дива!

— Які?

— Ну... як у казках твоїх: сорочку за ніч пошити й вишити, спекти хліб, смачніше якого не знайдеш...

— Поки що не можу, донечко. Як я навчу тебе чарівний хліб сотворяти, коли ти ще і справжнього хлібця спекти не вмієш? Прядива ти справжнього не пряла, візерунків не вишивала своїми руками... Як же ж навчу чарівні візерунки на чарівній сорочці вишивати?

... З того дня за кожної нагоди стала Василина господиням, у кого вдома вони гостюють, допомагати. І хліби та калачі разом із ними почала пекти, і юшку та кашу варити, і прядиво прясти. І

шити, й вишивати вона навчилася. Стала Баянові на сорочці візерунки голкою з нитками робити, а собі — на сукенці.

А Баян завжди тепер звертає увагу Василяни: дивися, як листочок із квіточкою ніби обійнялися — краса чарівна вийшла! Помічай, Василюно: з цієї краси природної — візерунок на тканині може вийти, гарніше якого на цілому світі немає!

Або ж кольори на крильцях метелика Баян підмітить — і мовить: дивись, у яке вишукане вбрання Бог метелика одягнув! Ти помічай красу, що Бог дарує, — і сама станеш вправною в створенні краси!

І рахувати, і читати, і про все головне в житті знати — усього Баян дочку навчав!

Бувало, що для однієї лиш Василяни Баян уроки такі влаштовував. А іноді — з усього села малеча збереться, і після казок своїх Баян усіх грамоти вчить.

Часто так ставалося, що не одразу вміння нове опанувати виходило й у Василяни, і в інших дітлахів. А Баян їм пояснює:

— Так в усьому в житті Богом замислено, що поступово набувають істоти різні й мудрість, і силу, і красу, і досконалість. От — пуп'яночок не одну дниночку росте: у нього всередині пелюстки й тичинки формуються. І лише згодом — коли настає час — прекрасна квіточка розпускається!

Або ж пташеня літати не від народження вміє, мають зміцнити його крильця, має він страхи й слабкості свої подолати — і тільки тоді навчиться літати в повітрі!

Так і людина — все не одразу засвоює, а потихеньку!

... Підросла Василина, набиралася розуму. І доброті у Баяна вчилася.

А він — був майстром не лише казки розповідати, але і трави цілющі знав. Міг і людей, і звірят лікувати. І це теж старалася запам'ятати Василина: яку травичку як збирати, від якої хвороби вона допомагає.

Звірі лісові Баяна геть не боялися. Приходили до нього за поміччю, ніби знали, що не скривдить він їх, а рани й хвороби вилікує.

Світ природи був для Василини добрим і прекрасним! І лісові жителі — для неї як друзі були!

Росла Василина сміливою та вправною! Баян так її виховував, щоб не лише господинею вона була вмілою, але й верхи на коні навчив їздити — так, що вона навіть парубка сільського будь-якого обжене. І на палицях змагатися не гірше від хлопців навчив її Баян. Де сили забракне — там спритність і кмітливість допомагає їй перемогти!

І сама вона — усього-всього у Баяна навчитися дуже сильно хотіла!

* * *

Одного разу сиділи вони біля вогнища у лісі, відпочивали після довгої дороги.

Василина Баяна запитує:

— Звідки ти казки, пісні та музику береш?

— З *туди*!

— А як? У тебе — гуслі чарівні?

— А ти — спробуй!

— У мене так не виходить... А у тебе — вони ніби самі грають!

— Це тому, що я чую ту музику, яку вони мають грати!

— А я не чую...

— Ти спочатку послухай, про що гуслі *мовчать*. Коли не граю я на гусях, *тиша* тоді навколо них — особлива, чарівна. Можна навчитися цю *тишу* чути. І тоді — в *тиші* цій — все стає ясним і прекрасним!

Та не лише гуслі слухати *тишу* можуть навчити, а й ліс, і озеро, й луки у безвітряну погоду. В *тиші* такій ти почувеш і про що струмок гомонить, і про що пташка щебече, і що вітерець оповідає, що сонечко ласкаво запитує, про що дерева шепочуться, про що мовчать зірки та місяць ясний.

... Так стала Василина вчитися *тишу* слухати. І коли вона у *простір прозорої тиші* навчилася входити — так добре їй стало! Ніби вона сама у світі чудесному опинялася: у світі, де Бог — поруч, і жодної біди не може статися!

Дізнаючись від Баяна про світ Божественної Доброти й Краси, Василина дивувалась і запитувала:

— Чому ж люди сумують, коли світ Божий — такий прекрасний?! Чому вони страждають, хворіють, старіють, помирають?! Чому вони ворогують і вбивають один одного?!

— Не просто на твоє питання відповісти, Василю. Людина ж — не тіло, а душа жива! Тіло — це ніби посудина, до котрої Бог душу вливає: щоб росла, розвивалася!

Тіло — зростає, а потім старіє і помирає. А душа — не помирає!

Душа без тіла може у світі світлому й прекрасному жити, якщо у станах любові й доброти бути

привчилася. А якщо у гніві чи страху жила вона — то жорстоким стає світ довкола! Доля такої людини гіркою стає!

А ще — пов'язані між собою бувають долі й діяння людські...

От нам із тобою й потрібно розповідати людям про те, як жити в любові сердечній, відроджувати блага волю в кожній людині старатися, помисли злі зупиняти!

Хочеш, навчу тебе танцювати так, щоб любов і світло в танці твоєму люди бачили?

— Хочу!

— От, подивися: полум'я у вогнищі — ніби танцює! Спробуй і ти так само танцювати!

... Спробувала Василина. Тіло — ніби саме стало рухатися у красивому танці!

— А тепер спробуй так, як сонечко ніжне ранкове — із серця світити, руками-промінчиками голубити й обіймати усіх!

... Ще гарнішим став танець: сповнилися рухи любов'ю сердечною!

Не за один день, звісно, навчилася цього Василина, але з кожним разом були її танці все прекрасніші! І душею вона, завдяки цьому, дедалі гарніша ставала!

Стала тепер Василина разом із Баяном перед людьми виступати. Під музику його танцювала, все довкола теплотою сердечною осявала!

* * *

От раз прийшли вони до поселення великого. А поруч із тим поселенням виднілося подвір'я княже багате, стіною кам'яною обнесене. Палати

там білокам'яні, тереми високі, слуг і воїнів чимало, стражники ворота охороняють.

— Ну що, Василинко, де спершу співати пісень будемо: в селищі чи в палатах княжих?

— Давай — у княжім домі! Я таких палат і теремів не бачила ніколи!

... Постукали вони у ворота. Вийшли до них стражники. Побачили вони гуслі у Баяна — і впустили: «Якраз у князя Мстислава гості зібралися, бенкет великий! До походу воєнного всі готуються, союзників князь собі збирає. Гусляр там згодиться!»

Провели вони Баяна й Василину до князя і гостей — туди, де бенкет був.

Палати багаті, стелі розписні, у вікнах шибки кольорові з візерунками, посуд із золота й срібла, їжі на столах — повно!

Втім, не запросив князь їх з дороги пригоститись за столами багатими, а мовив:

— Ну ж бо, співець, покажи свою вправність, повесели нас!

... Став Баян пісень співати. Стала Василина танці танцювати...

Тільки гості ледь їх слухають, ледве дивляться в їхній бік...

Розвеселилися гості від вина випитого!

Тут князь у Баяна запитує:

— Чув я, Баяне, буцім ти майбутнє і минуле бачиш. То чи правда це?

— Минуле можу бачити, теперішнє знаю. А щодо майбуття свого — людина сама багато в чому вільна. Втім, про ймовірне майбутнє — так, можу дещо сказати, — відповів князеві Баян.

— То й скажи кожному охочому, про те, що він запитає!

— Добре.

... Стали гості запитувати. Став Баян на їхні питання відповідати.

Спочатку — все більше жарти були:

«Як мою дружину звати?» — один запитає.

Або: «Скільки в мене синів і скільки дочок?»

Баян про все точно відповідає. Дивуються гості, регочуть...

Так довгенько вони бавились.

А потім сам князь запитує:

— Яким ти моє майбутнє бачиш? Чи здобуду перемогу в майбутнім поході?

... Баян так говорить:

— Бачу перемоги твої численні, княже Мстиславе. Бачу й воїнів без ліку полеглих у тих битвах. Бачу інші князівства, що тобі підкорилися. Бачу села й міста розорені в тих краях... Велика могутність твоя буде! Грізний і поважний будеш — серед інших князів! Але бачу я і печаль: загибель сина твого принесе твоя земна могутність! Не буде в тебе радісного майбутнього! А після смерті твоєї — розорене й підкорене іншими буде твоє князівство...

— Як смієш ти таке мені пророкувати?! — розгнівався князь.

— Передбачення це — іще не визначене наперед майбутнє, а попередження тобі. Ти ж бо можеш і не допустити цього! Як не посієш смерті — не прийде печаль у твоє життя!

Не всяка відвага — однакова! Сила добра і сила недобра — аж ніяк не рівні!

Нині вбивають люди один одного через різну віру, через багатство, заради влади, заради наділів земельних, через образи нікчемні... Помста примножує таке кровопролиття..

Відвагу, честь, справедливість і силу — не так нині розуміють люди, як би слід!

Що є гріх і що є благо — переплуталося в головах!

Тож і говорять люди про «гнів праведний», «про війну святу»... Але не буває ненависть — праведною! І вбивство — не може бути святим!

... Тут іще більше розгнівався князь, звелів стражникам схопити Баяна і в темницю його заточити.

Василина не знає, що вдіяти! Навіть взялася, було, Баяна захищати, зі стражниками битися... Та куди там: дівча — проти воїнів багатьох...

Баян їй мовить: «Утікай звідси, доню, чимдуж!» Та вона не слухає. Тут один стражник Василю схопив, а інші всі разом на Баяна напосілись і відвели їх до темниці княжої. В підпіллі за ґратами замкнули їх.

Баян Василю заплакану, по голівці гладить, втішає. Сам же міркує, як би йому дочку врятувати.

Сам він ніколи і найлютішої смерті не боявся. Василю ж із цієї біди виручити він будь-що хотів!

А Василина крізь сльози запитує:

— Чому ж вони — такі злі? Чому вони тебе навіть не слухали? Ти ж їм про добро, про справедливість говорив! Самі вони пили-їли, а нас не пригостили! А за все хороше — в темниці замкнули! За що?

— Буває так, Василюк, що не помічають люди в собі поганого. А як їм про це говорити починаєш — зляться на того, хто їм правду сказав.

Не все насіння, що сіє сіяч, — на добрий ґрунт падає. Тому не все й проростає...

Ти не сумуй! Поїж от поки!

... Дістав Баян з-за пазухи шматочок хліба невеликий, у тканину чисту загорнутий, фляжку з водою джерельною, що завжди при нім була, простяг Василюку.

Василина хліб навпіл розломив. Баянові дає.

Баян мовить:

— Не хочу я! Ти — їж! А я тобі казку чарівну поки розповім.

... І почав він казку розповідати.

«Жив собі цар. І було в нього три сини: старший — Кас'ян, середній — Дем'ян і молодший — Іван.

Царство було в нього невелике. Народу там жило мало. Життя було тихим й розміреним. Не було між людьми ні ворожнечі, ні сварок. Землі орної — скільки завгодно! Хто скільки обробити в змозі — того й земля. Хліб родить добре рік за роком, у лісах горіхи, гриби та ягоди не переводяться. Усі — ситі, усі — задоволені!

Бувало, звісно, що чоловік із дружиною чи сусід із сусідом де-небудь і посваряться — так їх люди усім миром помирять. А якщо вони миритися не хочуть, то ведуть їх на суд до царя — і цар розсудить усіх справедливо, щоб суперечок не було у царстві.

Так і минало їхнє життя — тихо та спокійно.

Минав час, вирости царські сини, стали м'олодцями сильними та гожими. Став цар думати: кому з синів своє царство він довірити зможе.

Покликав їх цар і мовить:

— Скоро мені треба буде вибрати: кому в царстві після мене правити. Вирушайте-но в білий світ, пошукайте наставників, розуму в них повчіться — і додому повертайтеся. Хто більше пізнає корисного про те, як на Землі праведно жити, як царством керувати, — тому й залишу владу. А двоє інших йому помічниками й порадниками будуть. Так наказував мені батечко мій: щоб не ділити царства на частини, а жити дружно однією родиною!

... Вклонилися царевичі батькові — та й рушили в дорогу.

Ідуть-ідуть... Аж раптом — перед ними камінь. А від каменя — три дороги. На камені напис:

«Хто праворуч піде — силу величезну дістане.

Хто ліворуч піде — багатство велике одержить.

Хто прямо піде — любов здобуде, але себе *втратить.*»

Стали царевичі вирішувати: куди їм іти?

Старший брат Кас'ян говорить:

— Треба туди йти, де силу здобудемо! Сила потрібна, щоб царство захищати!

... Середній брат Дем'ян заперечує:

— Слід тією дорогою йти, де багатство здобудемо! От дізнаємось, як багатство здобувати, то й від будь-яких ворогів зможемо відкупитися!

... А молодший брат Іван мовить:

— Яка ж користь від сили й багатства без любові? Я би — прямо пішов!

... Брати йому кажуть:

— Тут написано, що любов — здобудеш, а себе — *втратиш!* Може, й живими з цієї дороги не повернемось!...

... Подумали-погадали брати, а оскільки батько навчив їх не сперечатися і не сваритись, то вирішили, що кожен із них пошукає щастя й мудрості на тій дорозі, що йому припала до душі.

Як сказали вони — так і зробили. Обійнялися-попрощалися — і вже поодинці в подальшу дорогу рушили.

* * *

Пішов брат Кас'ян правою дорогою, знайшов малу хатинку, де наставник жив. Став той наставник навчати Кас'яна, як змагатись-воювати, всіх перемагати, собі славу здобувати.

Та не помітив старший брат, як разом із силою стали в ньому гордість зростати й жорстокість, як гнів став з'являтися до тих, хто йому не служить і не кориться...

Минув час.

Здобув Кас'ян силу надзвичайну. Численні землі завоював, став над багатьма людьми царем. Сильним стало царство його, він же в тому царстві — найсильніший!

* * *

А брат Дем'ян пішов лівою дорогою, знайшов теж малу хатинку, де інший наставник жив.

Став той наставник навчати Дем'яна, як торгувати вигідно, прибутки значні отримувати, як багатство примножувати — і найбагатшим стати.

Та не помітив середній брат, як — разом із корисними вміннями — стали в ньому скнарість і заздрість зростати, як обману й підступу перестав він цуратися в гонитві за багатством...

Минуло часу чимало, захопив він землі великі і став там царем. Великим і багатим стало його царство, він же у царстві — найбагатший!

* * *

А Іванко — прямою дорогою рушив.

Ішов-ішов, аж бачить він — хатинка в лісі стоїть блаженська, живе в ній бабця стара-старезна...

Бабця його просить:

— Не минай, добрий чоловіче! Нарубай мені, будь ласка, дровець, наноси води та витопи лазню!

— Добре, бабусю!

... Навалив Іванко дерев сухих у лісі, напиляв-нарубав дров, наносив води з річки, лазню натопив. Хоч і не царське це діло — а виконав усе вміло!

Помилася-попарилась бабця, а як вийшла — то так помолодшала, що вже її і не впізнати! Іван же тепер і бабусею назвати її не може!

— Оце ж бо — й чарівна у тебе лазня, матінко! Була бабця немічна, а як попарилася — помолодшала років на п'ятдесят, а то й більше!

— Від любові й турботи, Іванку, всі молодшають!

— Та яка ж це любов? Підсобив лиш тобі трохи по господарству... А я якраз і йду по світу, щоб *любов справжню знайти!*

— Якраз саме таким чином *любов справжню* і знаходять: від одного малого добра до іншого іде ця доріженька!

Або, інакше можна сказати, від турботи маленької той шлях пролягає — до доброти великої!

А ти сам, Іванку, теж ходи попарся: здоров'я і силюньки тобі додасться! А я тим часом на стіл зберу.

— Звідки ж ти ім'я моє знаєш?

— Я багато, про що знаю! Захочеш — навчу!

... Попаривсь Іванко — і справді сили в ньому побільшало, втоми — як не бувало! Тіло — ніби всередині чистотою сповнилося, а душа — у Світлі ясному омилася.

Заходить Іван до світлиці — а там стіл скатертиною білою накритий. І на ньому — чого тільки немає: і пироги, і млинці, й калачі, ніби тільки з печі, варення й соління на будь-який смак, і горіхи, і ягоди, і фрукти, яких о тій порі року й не виросло ще!

Здивувався Іванко:

— Звідки таке частування, господине?

— Це — скатертинка в мене чарівна: все, чого забажається, — миттю на ній з'являється!

... Стала господиня йому на таріль усе, чого він захоче, накладати...

Пообідали вони. Подякували Богові за частування.

Тут скатертина сама собою згорнулася — і немає нічого!

— Нічогенька в тебе скатертина, господине!

— Є у мене ще дві дивовижні речі: килим-самоліт і шапка-невидимка. За те, що допоміг мені, — я тобі їх подарую!

— Це для подорожнього — речі корисні! Тільки як же ти без них обходитися будеш?

— Та вже якось упораюсь...

... Подякував Іван господині, взяв подарунки її — і пішов собі далі.

Іде-іде, та не втерпів: вирішив випробувати речі дивовижні, що йому господиня подарувала.

Розгорнув килим — він, таки, в повітрі ширяє! А от залізи на нього — у Івана не виходить: тіло крізь нього провалюється! Ногу поставить — а вона наскрізь проходить і на землю опускається!

Розгорнув Іван скатертину-самобранку: смаколики — кращих не вигидаєш, запах — слинки течуть, та тільки... рукою того частування не взяти, не схопити, до рота не покласти...

Шапку-невидимку став випробовувати: всіляко її вертів. Шапка — зникає, а от сам Іван — залишається видимим! Мало зовсім не втратив тієї шапки, ледве зміг знайти, коли вона зробилася невидима!

«Ет, взяти-то взяв, а як користуватися — не запитав!» — подумав так Іванко і повернувся до господині за премудрістю.

— Матінко, навчи, як користуватися речами твоїми чудесними: як на килимі літати, як зі скатертини пригощатись, як у шапці зникати?!

— Ото ж бо, чоловіче! Дива — вони майстерності вимагають! Не набравшись розуму — чарівних діянь не звершити!

Добре, хоч перед людьми хвалитися цими речами ти не став, а то б сміх один вийшов!

Добре, буду тебе вчити!

— Хто ж ти така насправді? — дивується Іванко.

— Я — Богові служу, про порядок на Землі намагаюсь піклуватися!

Та не одна я така на білім світі: є у мене Брати і Сестри у Божественному Світлі! Всі Вони — Богові служать, людям допомагають Істину пізнавати!

... От і став Іванко у господині тієї вчитися.

Спочатку вона йому пояснила, як усіх істот — дітей Божих! — любов'ю сердечною любити.

Говорить так:

— У грудній клітині, де повітря легені наповнює, — місце є особливе. Тут зароджується любов сердечна. Як людина навчиться такої любові, може вона Бога відчутти, тому що головна властивість Божа — Любов Безмежна, Ніжна і Мудра до всього і до всіх!

Бог же — усьому Творець! А кожному з нас Він — і Батько, й Мати!

І тому — нам слід вчитися Його любити!

І тоді — зможе Бог через таку людину Свою Любов проявляти до людей і до інших істот! Буде Любов Божа тоді проявлятися і розцвітати — й у великій, і, на перший погляд, у найнепомітнішій справі добрій!

... Потім стала господиня Іванка навчати, як із серця духовного — мовби сонечком світити.

А ще потім — навчила бути Неопалимим Вогнем Любові:

— Велика Сила Божа є у Вогні Любові Божественному, Який можна розпалити також і в серці духовному кожної людини! І може людина, що Богові служить, із цією Силою з'єднуватися — й усім допомагати, усіх захищати!

... Навчила вона Іванка і тому, як свою волю — на Божу Волю перемінити, і — як у Світлі Божественному жити. Це ж і означає: себе *втратити*, а натомість — Божі Любов, Мудрість і Силу здобути!

Навчивсь Іванко, як із Волею Божою Єдиним стати: не власні бажання, а Божі — завжди відчувати й розуміти, щоб жити не за своїм хотінням, а за Божим Велінням! Так Велику Силу Божественну здобув Іванко — Силу Любові та Знань Божественних!

А ще навчився він у господині, як тіло своє невагомим робити. І на килимі-самольоті тепер зміг він літати. Засвоїв і те, як можна невидимим тілесно бути, в шапці-невидимці зникаючи. Навчився й того, як будь-яку річ зі Світла Божого видобувати. І тоді — скатертина-самобранка слухатись його стала.

Засвоїв він і те, як крізь твердь земну та будь-які матеріальні предмети проходити наскрізь можна.

Запитує Іванко господиню:

— А навіщо мені тепер речі чарівні? Я ж і без них зможу усе чарівне робити!

— Візьми: може, кому іншому вони у пригоді стануть! От тобі ж вони — дуже допомогли: вивчився ти майстерності!

... Стали вони прощатися.

— Дякую, матінко, за науку! — мовить Іванко.

— Зачекай! Буде в мене для тебе доручення.

Ось — подивись-но сюди.

... Вказала вона йому на поверхню озера, що спокійна була, ніби дзеркало. Раптом — на воді відіння зробилося: дівиця краси невиданої!

Господиня і мовить:

— Це — Марічка-царівна. Захопив її в полон злий чаклун-відьмак. Хоче він із нею одружитися, красу її підкорити й заволодіти нею! Та Марічка не погоджується! Тримає він її у кришталевій горі, в підземеллі.

Усе, Богом сотворене, для добра і користі призначене. Тільки буває, що люди Божий Промисел не розуміють і те, що добру Богом присвячене, тоді може біди нести.

Поглянь: ось — вогонь, наприклад: може він тепло дарувати, а може — погибель від пожеж страшних нести.

Або ж — вода: може спрагу тамувати, дощами рослини напувати, ріки й моря наповнювати, усім життя давати. А може — потопи й лиха нести руйнівні.

Так і всі вміння людські: можуть вони нести добро і користь, а можуть — злобу й руйнування.

Той чаклун — зла людина — навчився магії, став уміння чаклунські для задоволення своїх лихих бажань використовувати.

Оселився він у горі одній, заповзявся по всій околиці свої порядки встановлювати. Став він також поширювати чутки, що «його влада всюди під землею панує!» — щоб люди його боялися, щоб волі його лихий підкорювались!

Треба тобі перемогти того чаклуна, розвіяти чари, що він накоїв! Тоді зможеш ти говорити усім людям, що зло — «не під землею живе», а в *душах, до пороків схильних!*

Розповідай людям, що Царство Боже всюди є: і над землею, і під землею. І всюди — Бог всевла-

дний! А любов — відчиняє серця людські для життя у світі Божому!

Сідай зараз на килим-самоліт — і лети! Він тебе туди доставить, де лихий чаклун владу свою запровадив і Марічку в полоні тримає.

... Розповіла господиня, як до тієї гори увійти. Веліла перед тим шапку-невидимку надіти. Тому, що охороняють ту гору вартові: витязі, чародієм зачакловані.

Подякував Іванко господині за науку, за дари Божі, сів на килим-самоліт — і злетів.

* * *

Летить Іван-царевич, милується красою Землі: ланами й степами роздольними, лісами густими та високими, озерами чистими, ріками прозорими!

Приземлився килим-самоліт перед горою. Згорнув його Іванко — і до наплічника поклав. Надів шапку-невидимку.

Підійшов до гори та й каже:

— Впусти мене, гора: не тримаю в собі зла! Світло зі Світлом завжди зливається, усяка перешкода перед ним розчиняється!

... Тут гора перед ним відчинилася.

Витязі-вартові пропустили його, не помітили.

Іде Іванко, дивується: всередині — склепіння кришталеві, камінням самоцвітним і золотими візерунками прикрашені. Течуть річки з берегами із золота й срібла.

Помітив чаклун, що неладне в його володінні коїться: увійшов хтось чужий і до покоїв його наближається.

Зустрічає Івана чаклун силою своєю невидимою. Мов з повітря промовляє він голосом страшним:

— Хто ти? Як увійшов сюди?

— Я — Іван-царевич!

— Як же вартові тебе впустили?

— Та от: шапочку дала мені жінка добра!

— Тобі від мене не сховатись!

... Тут Іван скинув шапку-невидимку та й мовить:

— А я і не збираюся ховатись! Я для того й прийшов, щоб із тобою зустрітись, злі чари твої розчинити, Марічку-царівну звільнити!

— Не смій далі йти! Не бачити тобі Марічки-царівни! Вона — моя! Усе тут — моє! Земля — моя, золото — моє, каміння дорогоцінне — моє! Тут — лиш моя влада і моя сила! Іди геть, бо інакше знищу тебе!

— Не твоя — Земля, а Божа! Хоч *над* поверхнею землі, хоч *під* її поверхнею — всюди Бог усьому та усім Володар! Його Порядку порушувати не слід! Усі володіння людські — тимчасові, усі сили людські — нікчемні перед Його Силою!

І влада Його — вічна! Не маєш ти права — людей страхом своїм магічним лякати, собі підкорювати!

І не можеш ти дівицю-красуню проти її волі — у себе тримати!

Став чаклун закляття магічні промовляти, хоче такого страху нагнати на Івана, щоби він назад повернув. А Іванко — не боїться! Тому, що сила Любові — від усіх страхів сильніша!

Тоді здійняв чаклун силою своєю магічною води підземні, затопив залу, де Іван був. Але той — не загинув: крізь води пройшов неушкодженим!

Здійняв тоді чаклун з глибин земних лаву вогняну, зробив ріку з вогню, Іванкові шлях нею загородив. Тут Іван-царевич став Вогнем Божественним Неопалимим, тіло своє теж Вогнем наповнив, пройшов крізь ріку вогняну, як по землі, вогонь чаклунський шкоди йому не заподіяв!

Опинився Іванко перед чаклуном. Йому — вже не сховатись!

Чаклун і запитує:

— Що за сила в тебе небачена, що за мою силу більша?

— Це — не моя Сила, а Божественна! Вона — за будь-яку силу сильніша!

— Що ж, здаюся! Бери, скільки хочеш, золота, срібла й каменів дорогоцінних! І — забирайся!

— Не за тим я прийшов! Зніми чари свої з гори! Не лякай людей чаклунством, волю їхню своєю волею магічною не підкорюй! Не змушуй жити в страху і тобі коритися! Не вчи їх силою твоєю недоброю захоплюватися!

І Марічку-царівну відпусти на волю! Інакше — сам ти перетворишся на камінь на тисячі років і лежатимеш тут непорушно, поки не зрозумієш, що зло не може бути сильнішим за добро!

Варто тобі ще хоча б раз закляття вимовити — і воно проти тебе обернеться!

... Злякався чаклун... Навіть думати боїться! Тому, що в думках його — саме лиш чаклунство лихе...

А Іван-царевич в найдальшу залу гори увійшов. Бачить: сидить там Марічка-царівна — така красуня, що й очей не відвести!

Та тільки — сумна вона... З каменів самоцвітних картинку викладає, а на ній — луки зелені, квіти польові, птахи й звірі, все — як живе! Сонечко на картині — ніби сяє і всю красу природи освітлює!

Вклонився Іванко Марічці-царівні.

З першого погляду покохала Марічка Іванка. А Іванко — Марічку покохав усім серцем!

Іванко її запитує:

— Чому ти сумна, красуне?

— Давно не бачила я небонька синього із сонечком золотим, давно не чула пташиних пісень, у лісі зеленому не бувала!...

— Ходімо ж зі мною! Як любий я тобі — будь мені за дружину! Вирушимо до царства мого батька!

— А як же чаклун?

— Не страшний більше чаклун-відьмак! Немає більше в нього сили магічної!

... Вийшли вони з гори повз вартових непомічені.

А як вийшли, зняв Іванко чари з витязів-вартових. Зникли й усі інші закляття чаклуна.

Сіли вони з Марічкою на килим-самоліт. Летять вони над землею. Де приземляться — там розповідає Іван людям: що є добро, що — зло, що — Істина. Про Божу Любов, Мудрість і Силу говорить, про простоту Божих Законів Добра і Любові!

* * *

А тим часом так розрослися царства братів Іванових Кас'яна й Дем'яна, що з'єдналися вони кордонами.

І так вирости в Кас'яні гнів, а в Дем'яні — жадібність, що забули вони мудрість батька свого, стали між собою сперечатися через володіння землями та людьми...

А де суперечка — там і сварка! А де сварка — там і до війни недалеко!...

І от — прийшла біда: пішов війною брат Кас'ян на брата Дем'яна!

Люди й тварини гинуть, поля порожніють!...

Біль, смерть, каліцтва страшні, розорення, сльози та горе несе війна!

А брати того не помічають, силою царств міряються: хто кого підімне та підкорить?!

Помітив це лихо Іванко.

Спустився на землю і став братів соромити й мирити.

А Кас'ян і Дем'ян побачили Марічку-царівну — і кожен захотів її собі за дружину дістати. Тож обидва вирішили помиритися про людські очі — щоб відібрати у брата свого красуню. Тут до їхніх гріхів — ще й брехня додалася, що брудні задуми їхні покривати стала.

Повернулися вони усі разом до батька.

Послухав батько розповіді усіх своїх синів та й каже:

— От — як чудово все вийшло! Не даремно світом мандрували, розуму навчалися! У кожного з вас тепер по царству буде. Спадкоємцями моїми — Іванкові та Марічці бути! Й усім вам — у мирі жити!

Почали до весілля Івана-царевича й Марічки-царівни готуватись.

Та тільки недобрі думки у братів Іванових — від заздрості їхньої й жадібності — чим далі, тим сильніші!

Вирішив брат Кас'ян вночі вбити Івана й Дем'яна — і самому усім заволодіти.

Як вирішив — так і зробив.

Дем'яна-то він убив, а от Івана вбити не зміг. Устромив меч, а Іван — живісінький, спить, на інший бік повертається...

Злякався Кас'ян...

А вранці побачив Іванко брата Дем'яна мертвого, про все здогадався. Довелося йому оживити брата. Він розповів Дем'янові, як таке із ним сталося.

Того ж дня Дем'ян вирішив — з помсти Кас'янові і від заздрості до Івана — обох отруїти.

На той день якраз весілля було призначене. З усього царства люди на бенкет зібралися: молодят привітати, щастя їм побажати.

Коли всі танцювати почали — тут Дем'ян отруту непомітно насипав до страв Іванові й Кас'янові.

Як знову за столи сіли, Іван їсть — йому хоч би що. А Кас'ян — відразу помер...

Довелося Іванкові й старшого брата оживити.

Тут вже для усіх відкрилася правда про недобрі наміри й справи старших братів. Перед батьком, перед Марічкою-царівною, перед усіма людьми — очевидними стали їхня провина й ганьба! І перед Богом Всевидячим — великий сором!

Зрозуміли старші брати, як далеко завели їх у безодню пороків і гріхів гнів, жадібність, заздрість і обман...

Покаялись вони.

Тут Іван їм і говорить:

— Усі добрі вміння, що ви отримали, — у зло ви перетворили!

Немає біди у вмінні боротись і слабких захищати! Немає гріха в умінні чесно торгувати!

Але той, хто не має любові сердечної, може не помітити, як бажання *власної вигоди* — до зла схиляє, як *власні хотіння* — над іншими людьми підносять!

Той, хто справді любить, — той не про себе, а про інших дбає-піклується! І через це — може він навчитися в любові безкорисливій себе *втрачати* та Божу Любов і Волю здобувати!

Вирушайте тепер кожен у своє царство! Наводьте там порядок!

І в собі — усі пороки з коріннями виривайте! Любов сердечну зрощуйте й укріплюйте!

— Так ми й зробимо! Тільки скажи нам спершу: як же ти живий лишився і як нас до життя повернув?

— Навчився я із Силою Божою єдиним бути! І тому — не страшне мені ніяке зло!

Іншим людям ви стільки бід принесли! Час вам скоріше їх виправляти! Для того і дозволив Бог повернути вас до життя в цих тілах, щоб ви помилки свої виправили!

... Повернулися брати до своїх домівок, стали вчитися в любові й доброті жити.

А як навчилися — зустрів кожен собі наречену. Оженилися вони на своїх обраницях.

Отак — у мирі та добробуті — зажили всі.

А Іван і Марічка продовжували всіх людей навчати того, як миру, добру й любові на Землі бути!

Знайшли вони і доброго м'олодця, котрому шапку-невидимку, скатертину-самобранку та килим-самоліт подарували, а потім і всім Знанням Божественним навчили.

Адже треба, щоб ніколи не зникало на Землі *справжнє диво!*»

* * *

Василина так заслухалася, що забула про підземелля, де вони з Баяном були замкнені.

— Яка гарна казка! От би нам килим-самоліт і шапку-невидимку: ми би звідси втекли!

— А як би ми в одній шапці — удвох би вмістилися?

— А ми б — по черзі! Придумали б, як шапку іншому передати!

— Ну, добре: так ми і вчинимо!

— В тебе що, шапка є така?

— Ні, донечко, але я тепер тебе, Василинко, постараюся невидимо для людей звідси випустити.

— А ти — як же? Я без тебе не піду!

— Так треба, донечко! Ти, як на волі будеш — місця ці залиш! А за мене не журися, я опісля виберуся і розшукаю тебе. А ти поки у людей добрих-хороших поживи!

... Коли вартовий приніс хліб і воду полоненим, почав йому Баян говорити, щоб випустив він Василину на волю:

— Візьми мішок, сховаємо там дівчинку, і ніби ти зі старого сіна підстилку з темниці виносиш — так ти її на волю винеси, за воротами відпусти! Не винна вона ні в чому! От — у тебе ж теж донечка є і синочок! Як би тобі самому було, якби їх в темниці замордувати намагались?

— А як же — князя Мстислава наказ?

— Так князь щодо дівчинки не наказував, щодо мене тільки!

— А якщо запитують, куди ділася? Що скажу?

— Скажи, що не знаєш, мовляв, начаклував гусяр...

— Добре!

... Вартовий виявився не лихий. Приніс він мішок:

— Залазь, дівчинко, сиди тихо, непримітно...

... Виніс вартовий Василену за ворота, відійшов подалі, випустив її з мішка.

* * *

Отак і опинилася Василина на волі. А Баян в темниці княжій залишився.

Думає вона: «Що тепер робити? Як Баяна зволити?»

Пішла Василина до річки. Одяг випрала, сама навмивалася-накупалася. Зібрала на луці трав цілющих та інших їстівних рослин. Потім до лісу зайшла, грибів та ягід набрала. Та й пішла шукати людей добрих.

Тільки далеко вона йти не збиралася.

Побачила вона на околиці села хатину блаженку. Дивиться — живе там бабця самотня та немічна.

Вклонилася їй Василина земним поклоном та й каже:

— Пусти мене до себе пожити, бабусю!

— Та хіба ж тут — життя тобі буде, дитинко? Саме лиш горенько! Одна я на старості літ залишилась! Очі вже бачать погано, руки невірними стали, ходжу ледве-ледве... Та й пригостити тебе нема, чим!

— От я тобі й допоможу трохи по господарству, бабусю! А ти мені — порадою допоможеш!

«Одне горе — це біда. А коли й у одного біда, й у іншого біда — то, якщо разом потрудитись, і бід не стане!» Так мій батько Баян мені говорив. Може, разом і зуміємо подолати всі біди!

— Добре, живи в мене. Онученькою мені будеш! Немає в мене внучат! Сини мої князеві тутешньому Мстиславу служили й голови на війні склали, пропали ні за що...

Залишайся у мене, скільки захочеш!

— Дякую, бабусю!

... Василина в хаті прибрала, чистоту-красу навела. Дров принесла, пічку натопила. З грибів і трав юшку зварила, з ягід — компот.

Сіли вони за стіл трапезувати. Старенька хвалить Василину за чистоту, за частування. Потім почала розпитувати:

— Що ж за біда в тебе, дитинко?

— Князь ваш — батька мого Баяна до темниці кинув... Мені треба придумати, як його визволити.

— Так, це — справді біда...

Раніше люди б усім миром стали на захист співця-оповідача... А тепер — нема єдності в добрих справах у людей! От і виходить, що один — в полі не воїн!...

Якщо усім миром люди добра бажають, то буде мир! А якщо немає того, то й миру немає...

... Стривай! От, що думаю... Знаю я, що дружина князева княгиня Єфросинія — добра серцем!

Не завжди добрі ті, хто бідні. І не завжди пихаті й жорстокі ті, хто в розкошах живуть.

От якби ти до неї зуміла з проханням звернутися — можливо, й допомогла б вона...

Та тільки нездужає вона останнім часом! В теремі своєму сидить, нікуди не ходить. А вартові тебе до неї не пустять...

... Зробила Василина з трав — цілющих відварів. Старенькій дала їх — і щоб сили прибуло, і щоб руки й ноги не боліли, і щоб очі краще бачили.

І ще — трави приготувала, щоб ними княгиню лікувати.

* * *

Тепер Василина мала придумати, як до терему княгині Єфросинії потрапити.

Наступного дня вирішила Василина придивитись-розвідати, як би їй на княжий двір повз вартових пройти та княгиню побачити.

Княжі хорони й тереми — величезні, зусібіч подвір'я огорожене високим кам'яним муром — ніби фортеця неприступна! Ворота — з одного лиш боку.

«Ну що ж, княжий доме, повернися до мене задом: стороною лісовою непримітною! Подивлюсь я, як повз охороників можна до терему княгині потрапити!» — почала себе Василина жартами підбадьорювати. І пішла вона вздовж стіни — туди, де від воріт подалі, до лісу поближче.

Та тільки дерева усі вздовж стіни, куди не глянь, поспилювано: щоб ворогів здалеку помітити можна було. На ту стіну не залізти Васиlinі. І навіть — за стіну не зазирнути...

Аж раптом бачить Василина — саме навпроти терема, близько від стіни, ялина одна велика залишилась: вблагала княгиня Єфросинія тієї ялини не губити, тому що на ранковій та вечірній зорі прилітав туди співочий дрізд — і пісень співав чудесних, котрі княгиня слухати любила.

Видерлася Василина на дерево. Побачила і подвір'я, і терем княгині, і палати княжі.

А на подвір'ї — хлопчина-княжич грає-забавляється, зі слугами на мечах дерев'яних змагається. Тільки слуги — бояться його вдарити, піддаються відразу. Набридло княжичеві так бавитись — і він слуг прогнав.

Узяв він лук і стрілу, почав шукати, куди б вистрілити. Побачив він на ялині пташку-синичку — і почав у неї цілитися.

Василина — швиденько злякала пташку, щоб княжич у неї не влучив.

Стріла встромилась у дерево — і княжич Василину помітив.

— Ти, холопко, що тут робиш?

— Я не холопка! Я — як пташка вільна! Ти в синичку стріляв, а сам — у дівицю красну мало не поціливі!

... Взяла вона стрілу княжича, перелізла по гілці довгій, та й стрибнула у двір.

Княжич говорить:

— Віддай стрілу!

— Візьми, тільки у пташок більше не стріляй!

— Я — княжий син Всеволод! Коли виросту — князем і володарем над усіма стану! В кого захочу — в того й стрілятиму!

— А мене Василюю звати! Як виросту — Василюю Премудрою стану!

Та й зараз знаю, що той, хто в пташку стріляє, — щастя своє вбиває!

— Тоді — куди ж стріляти?

— А от — я тобі мішень намалюю!

... Василюю намалювала шматочком вугілля на дерев'яному стовпі мішень з семи кіл:

— Давай зіграємо: хто точніше вистрелить — того бажання інший виконує!

— Давай! Якщо програєш — мою холопкою-служницею будеш, грати зі мною станеш, як я звелю!

— А якщо я виграю, ти мене до матінки своєї відведеш, справу я до неї маю важливу!

— Згода!

... Стали стріляти. Василюю в самісіньку середину мішені поцілила, а княжич — лише в краєчок.

Говорить він:

— Нечесно ти перемогла: вітерець подув, мою стрілу зсунув. Давай краще — на мечях дерев'яних поборемося!

— Добре, давай! Тут вже ти на вітерець не звалиш провину!

... Стали вони на мечях битися. Княжич у повну силу старається, а Василюю йому не піддається.

Підловила вона момент — і прийомом, якому її навчив Баян, у княжича меч вибила. Він навіть отямитися не встиг!

— Тепер дотримай свого слова князівського: відведи мене до княгині, матінки твоєї! А я тебе опісля навчу, як вітер щокою відчувати, щоб знати, наскільки він стрілу знесе вбік. І прийому таємному навчу, як обеззброїти супротивника.

... Провів княжич Василина в терем до своєї матері.

Розповіла Василина княгині Єфросинії про Баяна. Розповіла про те, що князь — за слова Баянові правдиві — розгнівався і звелів у темниці його замкнути. І про те розповіла, що війна, князем задумана, загрожує смертю княжичеві.

Засмутилася княгиня:

— Поки що не знаю, як зробити, щоб князь поради моєї послухався. Треба подумати, як Баяна визволити, як долі, передбаченої для княжича, уникнути...

— А ти скажи князеві, що скучила за казками чарівними! І нехай до тебе батька мого Баяна приведуть! Він на гусях грати стане, казки розповість веселі, а ти нас випустиш потім — і ми втечемо звідси!

— Поки у гніві князь, не погодиться він моє прохання виконати! Тут потрібно нагоди слушної зачекати! Зараз ходить він — злий, похмуріший за хмари, ні з ким розмовляти не хоче!

Залишся поки тут, дівчинко, поживи у мене, із княжичем пограй, казки Баянові нам розповідай!

... Залишилася Василина в теремі у княгині Єфросинії, настоянки з трав для неї приготувала: одну — щоб здоров'я її поліпшилось, іншу — щоб шкіра була чиста, щоб зморшок не було, щоб краса не в'янула, третю — щоб волосся було густе.

Стала Василина і казки та історії чарівні оповідати. Хоч і не так гарно, як у Баяна, в неї виходило, але вона про добро і про любов слова мудрі говорила.

А ще вдень вона із княжичем Всеволодом грала. Навчила вона його, як вітерець щокою відчувати, щоб точно в ціль влучати, як супротивника обеззброювати.

Та тільки нудно Васишині в сутичках час проводити!

Говорить вона княжичеві:

— Треба мені одну бабцю провідати, а то вона непокоїться: чи не сталося зі мною чого недоброго? Підеш зі мною?

— Піду!

— Прихопи гостинців, щоб їй радість була!

— Гарзд!

... Піднялися вони по драбині приставній на стіну, зі стіни по гілці на ялину, з ялини на землю спустилися — і до бабці вирушили.

Але ж і зраділа вона гостям! Про все Васишину розпитала.

А княжич на житло вбоге дивиться, на злидні, в яких бабця самотня живе. Він такого не бачив ніколи...

Залишили вони гостинці й назад тим же шляхом на подвір'я княже повернулися.

Княжичеві Всеволоду так захотілося робити добрі вчинки, що наступного дня вони до іншої бідної хатини пішли, чим могли допомогли, гостинці залишили...

* * *

А тим часом у князя Мстислава — на душі неспокійно. Не йде з голови передбачення Баяна! Не знає він, як вчинити! Навіть якщо накаже він убити гусяра — це передреченого не відмінить!...

Не витримав князь — та й пішов сам із Баяном поговорити.

Дуже зрадив Баян:

— Добре, що прийшов, княже Мстиславе! Не добру ти справу замислив! Війни із братом твоїм двоюрідним — не починай, не намагайся захопити його князівства, не старайся повернути його у віру свою! Живіть у мирі!

— Ти що, усі мої думки знаєш? Я про те, із ким воювати збирався, нікому ще не говорив!

Ти яким богам поклоняєшся? Якою силою все знаєш-відаєш про людей? Яким чародійством володієш?

Чим доведеш, що правдивим було твоє передбачення?

Чим доведеш, що, як не піду війною на брата, то мій син не загине?

— Доводити я тобі, княже Мстиславе, нічого не буду! Хочеш — вір мені, хочеш — не вір! Так, знаю думки твої недобрі — і біду хочу відвести й від тебе, й від інших людей!

Запитуєш ти, якому богові служу? Але ж Бог — єдиний!

За часи довгі не раз бували на Землі Великі Посланці Його до народів різних — і вийшли з часом відмінності і в релігіях, і в іменах для Божественної Сили.

Знаю я Бога Живого, Котрий — за будь-якою вірою — є Найголовніше! Він — усьому Всесвіту

Творець й усім Своїм дітям — Батько й Мати люблячі!

Будь-яка віра була б добра, якби люди не підміняли Бога — ідолами, а виконання Божих Заповідей Любові — обрядами!

І не було б між людьми через віру ворожнечі, якби розуміли усі, що є тільки одна Єдина Божественна Сила, якими б іменами Її не нарекали!

Не стали би брат на брата, сусід на сусіда війною іти, коли б розуміли люди, чого від них насправді хоче Бог!

Віра в буття Бога мала би усіх людей об'єднати, усі чвари людські втихомирити!

Адже, дивлячись на цінності духовні одвічні, розуміти люди мали б малозначущість своїх суперечок земних та домагань порожніх!

Перед Величчю Любові й Сили Бога — усі б себе Його дітьми мали відчувати, братами й сестрами один одному!

Та поки що — інакше виходить! І за землі люди воюють, і за владу, за багатства земні! Сперечаються люди і про віри, воюють «за віру»!...

Якби зрозуміли люди, що усі їхні думки відомі Богові, усі справи, навіть «таємні», — явні для Нього, і за все відповідати їм доведеться, — то більше порядку та миру на Землі було б! Бо завжди наступає розплата за зло! А благо приходить — до тих, хто робить благі справи!

... Князь Мстислав заперечив:

— Щось не видно, гусяре, щоб у житті усе за твоїми словами виходило! Не спіткає розплата усіх, хто чинить зло! І не часто доля обдаровує добром — тих, хто добро творить!

Ось, ти мене злодієм вважаєш! А я — вільний!
Я — в розкошах живу! А ти — у мене в темниці сидиш! Накажу — вб'ють тебе! Накажу — катуватимуть! Хіба не так?

— Так... Та тільки це ти до мене за порадою до темниці прийшов, княже!

І така моя тобі порада: не починай війни, що ти задумав!

... Знову розгнівався князь — і вийшов геть...

... Не єдиний раз князь Мстислав із Баяном так бесідував. Про багато що він замислився. А як далі жити — вирішити не може.

* * *

Бачить княгиня Єфросинія — змінився настрій у чоловіка. Вирішила спробувати з ним поговорити, щоб він відпустив Баяна на волю.

Прийшла до нього, почала розмову, а князь Мстислав їй відповідає:

— Мудра ти в мене дружина! Я і сам так думаю, що, як є спосіб біду від нашого сина відвести, — то буде правильно погодитись із Баяном і відпустити його.

Але боюся, що Баян затаїть на мене зло за те, що в темниці його тримав... Придумає помсту підступну або й чари які наведе!...

— Не стане він цього робити, Мстиславе! Хоче він, усього лише, щоб ти війни не починав! Відпусти його з Богом! І зроби так, як він порадив!

... Погодився Мстислав. Пробачення просити у Баяна не став, слова доброго не промовив, а втім, велів його з темниці випустити.

* * *

Як вийшов Баян на волю, став міркувать, як Василину розшукати.

А вона вже про те, що відпустили Баяна, від княгині Єфросинії дізналася, подякувала їй за допомогу, попрощалася із княжичем — і сама Баяна наздогнала!

Велика була їхня радість!

Баян і мовить Василині:

— Он — яка ти тепер чарівниця стала: визволила мене!

— Та тебе князь Мстислав і без моєї допомоги б випустив, твої слова слухаючи!

— Не скажи! Коли хоча б кілька людей об'єднують свої зусилля заради праведної мети, то сила їхня незмірно зростає!

От бачиш, Василинко, виходить, що недаремно ми тут пісень співали, оповіді оповідали! Тепер є надія, що зуміли ми війні кровопролитній завадити і крихту доброти в душах відродити!

Ти нині й сама побачила те, як справжнє диво — в любові сердечній відкривається-зароджується! І — як в житті це диво через людей добра проявляється!

Той, хто в діяннях благих *про себе забуває*, для людей по Волі Божій мир і радість несе, — той справжнє диво творить!

... І пішли вони далі по Землі своїм шляхом. І всюди вони насіння любові в душах сіяли, про подвиги праведні розповідали, справи доброти творили!

* * *

На цьому — і казці нашій кінець.

**А той, хто, читаючи або слухаючи, добрішим і
мудрішим став, — той молодець!**